

**Pedagogisch beleid in de BSO
over het opzetten van een
pedagogisch beleidsplan**

Voorwoord

Hebben jullie een voorbeeld van een pedagogisch beleidsplan voor de buitenschoolse opvang? Een vraag die regelmatig bij het landelijk informatiepunt buitenschoolse opvang en bij de steunfunctieorganisaties gesteld wordt.

Maar geeft een voorbeeld voldoende steun, vroegen we ons af? Iedere instelling moet immers vanuit eigen visie en vanuit wensen van ouders en kinderen haar pedagogisch beleid maken. Keer op keer blijkt dat het proces om te komen tot een pedagogisch beleidsplan even belangrijk is als het product. Juist het samen bespreken van de pedagogische visie, de uitgangspunten en het pedagogisch handelen zorgt ervoor dat het niet bij een beleidsplan in de kast blijft, maar dat het ook werkelijk wordt uitgevoerd.

De vraag naar inspiratie bij dat proces is natuurlijk zeer terecht. Om aan de behoefte aan inspiratie te voldoen heeft de landelijke werkgroep BSO van de Vereniging Steunfuncties Welzijnswerk / VSW het initiatief genomen om deze brochure samen te stellen. Informatie over visies, over werkvormen voor het team, met literatuurverwijzingen en met praktische tips. Om uit te putten voor het samenstellen van een eigen pedagogisch beleidsplan. De brochure wil leidinggevenden in de BSO op weg helpen, maar heeft geen pretentie tot volledigheid. Hij is geschreven voor de situatie in BSO-centra, maar ook bruikbaar voor gastouderbureaus. Aan gastouderopvang wordt in hoofdstuk 7 aparte aandacht besteed.

De brochure is een coproductie van verschillende mensen uit Steunfuncties, werkveld en NIZW - te veel om hier allemaal bij name te noemen. Wij willen dan ook iedereen die op de een of andere manier een bijdrage heeft geleverd hartelijk bedanken.

Marja van Dijk
Karin Vroonhof
Liesbeth Schreuder

van de Werkgroep BSO
oktober 2000

Vragen of ideeën over vernieuwing in de BSO?

Schrijf, bel of mail naar:

NIZW, Informatiepunt BSO

Postbus 19152

3500 DD Utrecht

Telefoon: (030) 230 66 03

Mail: BSOinfopunt@nizw.nl

Website: www.nizw.nl/BSO

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Hoofdstuk 1 Pedagogisch beleid ontwikkelen.....	4
Waarom een pedagogisch beleidsplan.....	4
Begripsbepaling.....	4
Onderdelen van pedagogisch beleid.....	5
Kader.....	6
Vraagstellingen bij het formuleren van pedagogisch beleid.....	8
Algemene tips.....	9
Literatuur.....	10
Hoofdstuk 2 Relatie met kwaliteitsstelsel kinderopvang.....	11
De overheid.....	11
De sector kinderopvang.....	11
Hoofdstuk 3 Voorbereiden van het proces.....	13
De vragen vooraf voor het management.....	13
Het maken van een stappenplan.....	15
Hoofdstuk 4 Specifieke thema's voor buitenschoolse opvang.....	16
Vrije tijd.....	16
De groep en de leeftijdsindeling.....	18
Veiligheid, maar ook zelfstandigheid, vrijheid en eigen verantwoordelijkheid.....	21
Waarden en normen.....	23
De inrichting van de ruimte.....	24
Kinderinspraak.....	25
Intercultureel werken.....	28
Hoofdstuk 5 Ouders en pedagogisch beleid.....	30
Inleiding.....	30
Betrokkenheid ouders.....	30
Oudercontacten in de BSO.....	30
Hoofdstuk 6 De functie van de leidster of leider.....	31
Inleiding.....	31
Voorbeeld profielschets BSO.....	31
Literatuur.....	32
Hoofdstuk 7 Gastouderopvang.....	33
Inleiding.....	33
Voorbeeld visie van opvoeden.....	33
Literatuur.....	34
Slot.....	35
Bijlage: Algemene pedagogische uitgangspunten Buitenschoolse opvang.....	36
PROVINCIALE STEUNFUNCTIES.....	37

Hoofdstuk 1 Pedagogisch beleid ontwikkelen

Binnen de kinderopvang is pedagogisch beleid een bekend fenomeen, maar voor organisaties die met BSO gaan starten vanuit het sociaal-cultureel werk of de school is het soms een betrekkelijk nieuw onderwerp. Ook voor kinderopvangorganisaties is het vaak nog de vraag op welke manier het pedagogisch beleid voor de BSO moet worden vormgegeven. Vanuit het pedagogisch beleid dat er ligt voor de 0 tot 4 jarigen of op een heel nieuwe wijze? Wat moet er in komen te staan en op wat voor manier betrek je kinderen en ouders?

De laatste jaren wordt steeds duidelijker dat de buitenschoolse opvang een andere voorziening is dan de 0-4 jarige opvang. De buitenschoolse opvang is een eigen werksoort, waarin het pedagogisch beleid andere accenten krijgt. Naast het bieden van warmte en veiligheid – een uitgangspunt dat regelmatig verschijnt in beleidsplannen van kinderdagverblijven - spelen er andere thema's zoals vrije tijdsbesteding, zelfstandigheid en kinderinspraak. Instellingen zullen na moeten denken over het specifieke van de leeftijdsgroep 4 – 12 jarigen. Wat willen de kinderen, wat willen de ouders en wat willen wij als instelling de kinderen en de ouders bieden?

Waarom een pedagogisch beleidsplan

In een pedagogisch beleidsplan maak je duidelijk hoe je werkt en waarom je dat zo doet. Het pedagogisch beleidsplan biedt - als het goed is - een richtlijn voor pedagogisch handelen van de leidsters. In de praktijk blijkt die verbinding tussen beleid en praktijk moeilijk te zijn. Vaak zie je dat het beleidsplan in de kast blijft liggen, of dat elke leidster er haar eigen invulling aan geeft, zonder dat daarover gesproken wordt. Het blijkt dat deze verbinding alleen tot stand komt als een proces van bewustwording en reflectie bij alle medewerkers op gang komt. Een pedagogisch beleid is nooit af. Het is een voortdurend proces van pedagogische vernieuwing. Het gaat om blijvend nadenken over wat je wilt met de kinderen, nieuwe dingen uitproberen, elkaar kritische vragen durven stellen, regels ter discussie durven stellen. Meer hierover staat in het boek *Kindercentra in ontwikkeling: pedagogische vernieuwing als proces*, van Netty Jongepier, NIZW 2000.

De meeste instellingen zien een pedagogisch beleidsplan als een belangrijk beleidsdocument. Een pedagogisch beleidsplan op papier heeft een aantal belangrijke voordelen. Het is voor ouders duidelijk waar de instelling voor staat, wat zij belangrijk vindt in de opvoeding van de kinderen en op welke manier hier uitvoering aan wordt gegeven. Het beleid is hierdoor inzichtelijk en er kan gemakkelijker over gepraat worden. Voor de groepsleiding betekent het dat zij weet wat belangrijk wordt gevonden in de instelling, er kunnen discussies over gevoerd worden en kan men elkaar aanspreken op het pedagogisch handelen. Kortom een pedagogisch beleidsplan biedt de instelling de mogelijkheid om zich te profileren en zich verder te ontwikkelen, biedt de leidsters een houvast in het werken met de kinderen, de ouders een mogelijkheid om te kiezen op pedagogische opvattingen en als het goed is levert het een goed pedagogisch klimaat op voor de kinderen.

Begripsbepaling

Pedagogisch beleidsplan

Hierin staat de visie, doelstellingen, uitgangspunten en de rode draad van pedagogisch handelen ten aanzien van diverse onderwerpen.

Pedagogisch werkplan

Dit is de vertaling van het pedagogisch beleid in hoe er in de praktijk gewerkt wordt.

Soms wordt het pedagogisch beleidsplan als een algemeen raamwerk van een grote instelling gebruikt. Op basis hiervan maken locaties dan een eigen pedagogisch werkplan. In andere instellingen is het pedagogisch werkplan geen apart document, maar onderdeel van het pedagogisch beleidsplan.

Onderdelen van pedagogisch beleid

Pedagogisch beleid bestaat uit:

- algemene visie;
- pedagogische visie;
- pedagogische uitgangspunten;
- beschrijving van de werkwijze.

Algemene visie: welke functie heeft de BSO in de samenleving, welke functie willen wij hebben? Een algemene visie kan een eerste aanzet krijgen door een beschrijving van de volgende punten:

- De buurt waar de BSO zich bevindt;
- De behoeften van ouders;
- De behoeften van de kinderen;
- De functie die de BSO in het maatschappelijk leven vervult.

Dit onderdeel leidt meestal tot een apart eerste hoofdstuk van het beleidsplan.

Pedagogische visie: welke functie heeft de BSO voor kinderen, wat willen wij bieden?

Een pedagogische visie krijgt een eerste aanzet door een beschrijving van:

- De rol van de BSO in de vrije tijd van kinderen;
- De relatie tussen onderwijs en BSO;
- De afstemming van het aanbod met wat kinderen verder doen op de dag.

Dit onderdeel leidt tot een apart tweede hoofdstuk in het beleidsplan.

Pedagogische uitgangspunten: wat wil je bereiken met het BSO aanbod en waarom?

Het formuleren van uitgangspunten gebeurt altijd door middel van discussies over de werkwijze. Daarom worden er vaak concrete casussen (voorbeelden uit de dagelijkse praktijk) gebruikt om te achterhalen wat de pedagogische uitgangspunten zijn. Een voorbeeld: de BSO heeft als regel dat kinderen zelf kunnen afbellen als ze naar een vriendje gaan. Discussie daarover levert op dat de BSO die regel stelt omdat ze vindt dat kinderen met plezier naar de BSO moeten gaan. Dit blijkt een uitgangspunt dat op veel meer werkafspraken van invloed is, want daarom zorgt de BSO er ook voor dat kinderen zelf kunnen kiezen wat ze gaan doen op de BSO, en dat ze tevoren wensen kunnen indienen voor het programma van die maand. Door dit soort discussies kom je meestal op zo'n tien leidende uitgangspunten voor de pedagogische werkwijze.

Deze uitgangspunten kunnen apart worden beschreven in het beleidsplan of opgenomen worden in het tweede hoofdstuk over pedagogische visie.

Beschrijving van de werkwijze

Het beschrijven van de werkwijze kan op tal van manieren gebeuren. Een eenvoudige (maar vast niet volledige) indeling is:

- Hoe gaan we met de kinderen om;
- Wat is het programma/het aanbod;
- Welke regels hanteren we;
- Hoe richten we de ruimten in;
- Hoe delen we de groepen in.

Andere indelingen zijn te halen uit de hiërarchie genoemde kaders. Het is aan de instelling om te bepalen hoe uitgebreid zij de werkwijze wil beschrijven.

Kader

Het is prettig om een kader te hebben als kapstok om de verschillende onderwerpen die je wilt behandelen aan op te hangen. De kaders kunnen als ordening voor discussies dienen, maar ook als hoofdstukindeling voor bijvoorbeeld de werkwijze van de BSO.

We noemen drie mogelijke kaders:

1. De "cirkel" uit de Handleiding Kwaliteitszorg Kinderopvang / NIZW.
2. De indeling uit het boek "Pedagogische Vernieuwen" van het NIZW.
3. De basisdoelen kinderopvang van Marianne Riksen-Walraven.

Ad 1. Het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) heeft in 1994 een methode ontwikkeld om het pedagogisch beleid te kunnen formuleren. In deze methode wordt gebruik gemaakt van een cirkel waarin vijf kernfuncties staan aangegeven die binnen het pedagogisch beleid beschreven kunnen worden:

1. Het verzorgen van kinderen;
2. Het scheppen van ontwikkelingsmogelijkheden;
3. Het overbrengen van waarden en normen;
4. Samenwerking met ouders;
5. Dienstverlening aan ouders.

De kernfuncties zijn ieder weer onderverdeeld in een aantal thema's.

Deze indeling wordt ook gebruikt in het *Certificatieschema Kinderopvang* van de Stichting Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector / HKZ. De dienstverlening aan ouders is hierbij echter een apart onderdeel en dus niet opgenomen in het pedagogisch beleidsplan.

Ad 2. Een ander kader komt uit het project Pedagogische vernieuwing in de Kinderopvang¹ van het NIZW. In dit kader zijn kindgerichte, oudergerichte en maatschappelijk gerichte functies van kinderopvang opgenomen.

Kindgerichte functies:

- lichamelijke en emotionele verzorging;
- opvoeding;
- overbrengen normen en waarden;
- bieden van spel en ontwikkelingsmogelijkheden;
- ontmoeting;
- preventie.

Oudergerichte functies

- opvang;
- samenwerking met ouders;
- ontmoeting;
- informatie uitwisseling;
- opvoedingsondersteuning;
- dienstverlening aan ouders.

Maatschappelijke functies

- opvang;
- maatschappelijke participatie;
- versterken van sociale banden in de buurt;
- realiseren doorgaande lijn;
- bijdrage aan multiculturele en verdraagzame samenleving;
- samenwerking met lokale voorzieningen en verwijzing.

Ad 3. De indeling in pedagogische doelen van Marianne Riksen-Walraven, hoogleraar pedagogiek van de kinderopvang aan de Universiteit van Amsterdam, kan ook als kader voor het pedagogisch beleid dienen. Voor de pedagogiek in de kinderopvang gaat zij uit van vier basisdoelen:

- a.** veiligheid;
- b.** persoonlijke competentie;
- c.** sociale competentie;
- d.** waarden en normen, cultuur.

Ad a. Veiligheid

Een veilige basis een thuis waar kinderen zich kunnen ontspannen en zichzelf kunnen zijn. Als bronnen van veiligheid noemt zij: relaties met de leidsters, relaties met de andere kinderen, inrichting van de omgeving.

Ad b. Gelegenheid tot het ontwikkelen van een persoonlijke competentie.

Persoonskenmerken als veerkracht, zelfstandigheid en zelfvertrouwen, flexibiliteit en creativiteit die kinderen in staat stellen om allerlei typen problemen adequaat aan te pakken en zich goed aan te passen aan de veranderende omstandigheden.

Ad c. Gelegenheid tot het ontwikkelen van sociale competentie.

Het zich kunnen verplaatsen in een ander, kunnen communiceren, samenwerken, anderen helpen, conflicten voorkomen en oplossen. Het ontwikkelen van sociale verantwoordelijkheid.

Ad d. Waarden en normencultuur.

Kinderen moeten de kans krijgen om zich de waarden en normen eigen te maken van de samenleving waarvan zij deel uit maken. De groepssetting biedt allerlei mogelijkheden tot

---

¹.Pedagogisch Vernieuwen, een kader voor pedagogische vernieuwing voor groepsopvang in kindercentra, 1998, NIZW, Anke van Dijke en Linda Terpstra

socialisatie en cultuuroverdracht. Kinderen komen in aanraking met andere aspecten van de cultuur en met de diversiteit die onze samenleving kenmerkt.

Vraagstellingen bij het formuleren van pedagogisch beleid

Bij het formuleren van pedagogisch beleid staan per thema centraal de vragen:

- wat doen we?
- hoe doen we het?
- en waarom doen we het zo?
- hoe bevalt het?
- bereiken we wat we beogen?
- gaan we het anders doen?

Dit zijn de leidende vragen bij het opzetten/vernieuwen van een pedagogisch beleidsplan.

Voorbeeld

Kinderinspraak

Wat doen we?

Eén maal per maand een kindvergadering.

Hoe doen we dat?

Wij vragen de kinderen om op te geven wat ze volgende maand willen doen? We vragen hoe ze de activiteiten van de vorige maand hebben gevonden.

Waarom doen we het zo?

We willen dat kinderen meedenken over het programma.

Het antwoord op deze laatste vraag geeft één van de pedagogische uitgangspunten van de organisatie weer. Dit uitgangspunt kan worden opgeschreven in het pedagogisch beleidsplan.

Je kunt met deze vragen ook nagaan wat je zou willen doen in de BSO:

Wat willen we doen?

Kinderinspraak bij inrichting en activiteitsaanbod

Hoe gaan we dat doen?

Een tekenwedstrijd waarin de kinderen in groepjes inrichtings- en activiteitsvoorstellen mogen doen.

Waarom gaan we het zo doen?

We willen alle kinderen (jong en oud) betrekken bij de inspraak over inrichting en programma.

Je kunt vanuit evaluatievragen verbetering bedenken:

Hoe bevalt de kindvergadering?

De kinderen vinden het leuk, mits het niet te lang duurt.

Bereiken we inspraak in activiteiten?

De voorstellen komen meestal van twee of drie kinderen. De rest sluit zich aan. We weten niet of ze het er ook echt mee eens zijn.

Gaan we het anders doen?

Voorlopig niet. We gaan opletten of de kinderen die geen voorstel deden de activiteiten toch leuk vonden.

Voorbeelden uit pedagogische beleidsplannen

Kinderopvang DAK (Den Haag): onze kijk op kinderen

Kinderopvang DAK heeft een eigen visie op kinderen en kinderopvang. Wij geloven namelijk niet zo in het beeld van altijd stralende, vrolijke kinderen, die zichzelf steeds kunnen vermaken en gehoorzaam zijn. Want er is ook een andere kant en dat geldt met name voor de kinderen tot en met groep acht van de basisschool. Hun interesses veranderen, de wereld wordt groter, nieuwe indrukken kunnen overdonderend werken, maar ze willen ook niet meer als een klein kind behandeld worden.

De Tieneropvanggroep van kinderopvang DAK biedt naschoolse opvang die is toegesneden op deze leeftijdsgroep. Op onze centra neemt de groepsleiding de inbreng van de kinderen serieus, men luistert naar hun wensen en stuurt waar nodig bij. Zij hebben begrip en geduld, geven een weerwoord of juist niet en bieden de kinderen de mogelijkheid om zich na school prettig te voelen.

Uitgangspunten BSO van OKZ (Zaandam)

In de omgang met de kinderen vinden wij het belangrijk dat:

- Zelfstandigheid en zelfredzaamheid worden gestimuleerd;

- Verschillen als een verrijking van de groep worden beschouwd;
- Iedereen zich geaccepteerd voelt;
- Iedereen op een positieve, opbouwende manier benaderd wordt;
- De BSO bijdraagt aan het opvoeden van kinderen om in een multiculturele samenleving te leven en;
- Er een sfeer van verdraagzaamheid en wederzijds respect heerst tussen leidsters en kinderen.

De BSO levert een dienst aan ouders die opvang nodig hebben tussen school en thuis. Voor kinderen is de BSO een plaats in de wijk waar zij zich thuis voelen. Door de week staat vooral gezelligheid en ontspanning voorop. Tijdens vakanties en op woensdagmiddagen kunnen de kinderen geprikkeld worden om nieuwe ervaringen op te doen en te onderzoeken wat hun plaats is in de wereld om hen heen.

Een visie op BSO binnen de COKB (Breda)

De COKB-voorzieningen voor buitenschoolse opvang bieden meer dan alleen maar onderdak en toezicht na schooltijd. Centraal staat een gezellige en sfeervolle plek, die als basis fungeert. Van hieruit zijn er allerlei mogelijkheden voor individuele of groepsgerichte initiatieven en activiteiten. Er zijn – centraal – een beperkt aantal afspraken en regels geldig om in elk geval een bepaalde houvast en veiligheid binnen de groep te kunnen garanderen. Binnen de groep staan vooral sfeer en respect centraal.

Het groepsgebeuren biedt aldus, naast gezelligheid, een kader en de voorwaarden om individueel als kind keuzes te maken. (...)

Om het groepsgebeuren heen vinden de kinderen een veelheid aan gevarieerde en soms ook uitdagende activiteiten en mogelijkheden, gericht op vrije tijd en recreatie. Hier staat het kind als individu centraal. (...)

Binnen de COKB stellen we het kind centraal, een zeer belangrijk uitgangspunt in het uitvoeren en vorm en inhoud geven van de BSO. (...)

Binnen de BSO ligt het accent op het bieden van zinvolle vrijetijdsbesteding in een gezellige en sfeervolle omgeving aan kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar. Daarbij wordt er uitdrukkelijk veel rekening gehouden met behoeften en wensen van het kind individueel, maar wordt ook zoveel als mogelijk aangesloten bij specifieke leeftijdskenmerken van de groep, zoals groei naar zelfstandigheid en het maken van eigen keuzes. Kinderinspraak is daartoe een bruikbaar instrument. De rol van de leiding verschuift door dergelijke ontwikkelingen meer richting mentor en begeleider.

Inhoudsopgave van het COKB-beleidsplan:

- Inleiding
- Geschiedenis van COKB
- De verschillende opvangvormen binnen COKB
- De plaats van het pedagogisch beleidsplan
- De pedagogische uitgangspunten

Tot slot

Algemene tips

Suggesties voor methoden:

- Werkwijze uit *Handleiding kwaliteitszorg NIZW, 1994* (werkt vanuit de beschrijving van de praktijk naar de formulering van uitgangspunten);
- Methode opzoeken in *Handleiding kwaliteitsstelsel kinderopvang* van Elsevier (deze wordt regelmatig geactualiseerd door het project Klein Kapitaal van de VOG);
- Werkwijze uit *Kindercentra in ontwikkeling NIZW, 2000* (procesbeschrijving van pedagogisch vernieuwen);
- Werkwijze uit de methode *Het kan ook anders; werkplaatsen pedagogische vernieuwing, 2000*, een uitgave van de steunfuncties Kwadrant, Partoer en Spectrum (inspirerende werkvormen met leidsters);
- Begeleiding bij het opzetten van het pedagogisch beleidsplan zoeken bij steunfuncties (adressenlijst achterin).

Suggesties voor inhoudelijke verdieping

- Zoek publicaties over de ontwikkeling en pedagogische benadering van 4-12-jarigen (bijvoorbeeld *Werkmap Pedagogische Verkenningen*, Spectrum).

Suggesties om met team aan de slag te gaan:

- Los komen van je eigen werkplek: gaan kijken bij buurthuizen en scholen;
- Binnen halen van deskundigen met een nieuwe kijk: kunstenaars, theater mensen, sportleraar, pedagogen die werken volgens een andere visie;
- Enquête houden onder leidsters om meningen te inventariseren en van daaruit een aantal hoofdpunten formuleren;
- Praktijkopdrachten door leidsters laten uitvoeren en bespreken (bijvoorbeeld observatie-opdrachten);
- Naar aanleiding van artikelen discussie voeren (zie *brochure pedagogische inspiratiebronnen, uitgave van ZOK*);
- Stellingen formuleren en bespreken;
- Praktijksituaties bespreken: in de handleiding kwaliteitszorg van NIZW, 1994 zijn casussen als uitgangspunt voor discussie voor de BSO opgenomen. Op thema zijn er in deze brochure ook een aantal opgenomen;
- Kijken van video's: *Mag ik naar de BSO? of Kun je kleuren voelen?* (bestellen via NIZW of lenen bij steunfuncties);
- Contact met collega BSO's voor uitwisseling van ideeën, excursies maken naar andere BSO's, gezamenlijk deskundigen uitnodigen;

Betrekken van kinderen

- Kinderinspraak-café houden: kinderen kunnen hun mening over een aantal fundamentele onderwerpen geven (voor meer ideeën zie brochure *Geef ze de ruimte*, NIZW 1997)

Betrekken van ouders

- Voor betrekken van ouders kunnen ouderpanels een idee zijn (zie brochure *Geef ze een stem*, NIZW 1997)

Literatuur

- Heycop ten Ham e.a. *Handleiding Kwaliteitszorg Kinderopvang*, NIZW, 1994. Te lenen bij de steunfuncties;
- *Handleiding Kwaliteitsstelsel Kinderopvang*, 1999, Klein Kapitaal VOG, te bestellen bij Elsevier 070-4415555;
- Josette Hoex en Liesbeth Schreuder, *101 vragen over kwaliteitszorg in de kinderopvang*, vragen en antwoorden, verzameld tijdens de implementatie van de Handleiding kwaliteitszorg Kinderopvang. NIZW, 1996;
- Anke van Dijke en Linda Terpstra, *Pedagogische Vernieuwen, Een kader voor pedagogische vernieuwing voor groepsopvang in kindercentra*, NIZW 1997
- Lucie de Jong, *En, is het al af?* 13 tips om hobbels en knelpunten in het ontwikkelen van pedagogisch beleid in het kindercentrum te overwinnen, Matrix (niet meer verkrijgbaar);
- Netty Jongepier *Kindercentra in ontwikkeling, pedagogische vernieuwing als proces*, NIZW 2000;
- Het kan ook anders, werkplaatsen pedagogische vernieuwing, Kwadrant, Partoer, Spectrum, 2000.
- Marianne Riksen-Walraven *Tijd voor kwaliteit in de kinderopvang*, oratie Universiteit van Amsterdam, 2000

Hoofdstuk 2 Relatie met kwaliteitsstelsel kinderopvang

Bij het opstellen van een pedagogisch beleidsplan moet de instelling rekening houden met de normen die de overheid en de eigen sector hierover stellen.

De overheid

In het Tijdelijk besluit kwaliteitsregels kinderopvang zijn de volgende regels gesteld:

Artikel 2:

Bij gemeentelijke verordening wordt aan houders van kindercentra in ieder geval eisen gesteld die betrekking hebben op:

a. (...)

b. De waarborging van de invloed van functionarissen en van personen behulpzaam bij de verzorging en opvoeding op het beleid van de houder.

Er is dus een verplichting tot het betrekken van personeel.

Artikel 4: Bij gemeentelijke verordening wordt voorgeschreven dat de houder van een kindercentrum of een gastouderbureau ouders/ verzorgers schriftelijk informeert over:

a. *Het te voeren beleid, waaronder het pedagogisch beleid en (...)*

Er is dus geen pedagogisch beleidsplan vereist, maar wel schriftelijke informatie over het (pedagogisch) beleid aan ouders. De Wet Basisvoorziening Kinderopvang die in 2002 in werking moet treden zal wellicht meer of andere eisen ten aanzien van het pedagogisch beleidsplan bevatten.

Per 1 mei 1996 is de *Wet medezeggenschap cliënten zorgsector* van kracht. Deze wet geldt voor alle gesubsidieerde voorzieningen zoals in de Welzijnswet gedefinieerd. In gemeentelijke verordeningen is opgenomen de eis dat de houder van een kindercentrum (BSO valt hieronder) of een gastouderbureau, ouders/verzorgers schriftelijk informeert over:

- Het te voeren beleid, waaronder het pedagogisch beleid;²
- De wijze waarop klachten worden behandeld;
- De wijze waarop inspraak geregeld is;
- De wijze waarop het contact met de ouders/verzorgers onderhouden wordt.

De sector kinderopvang

Het HKZ-Certificatieschema Kinderopvang, behorende bij het Kwaliteitsstelsel Kinderopvang stelt over pedagogisch beleid:

Om in aanmerking te komen voor een certificaat Kinderopvang dient u aan de onderstaande normen te voldoen. Verder dient u er rekening mee te houden dat de ouderraad instemmingsrecht heeft t.a.v. het pedagogisch beleid. Dit is terug te vinden in de wet op medezeggenschap.

Relevante normen om mee rekening te houden zijn:

1. Rubriek 2: Uitvoering/dienstverlening

Norm 2.1.2. De medewerkers volgen werkinstructies waarin invulling wordt gegeven aan de volgende richtlijnen: ziekte en ongevallen, kindermishandeling, ontwikkelingsproblemen bij kinderen, seksueel misbruik van kinderen, voedselhygiëne, calamiteiten en handelingen op het gebied van de individuele gezondheidszorg in het bijzonder medicatieverstrekking en voorbehouden handelingen.

2. Rubriek 3: Evaluatie

Norm 3.1 De medewerkers observeren met een vooraf vastgestelde frequentie het welbevinden van individuele kinderen binnen de opvangvoorziening.

---

² Ouders hebben adviesrecht als het gaat om het pedagogisch beleid van BSO vestiging.

Norm 3.1.3. Ouders en schoolkinderen kunnen invloed uitoefenen op de aanpassingen als gevolg van uitkomsten van de observatie.

3. *Rubriek 4: Beleid en organisatie*

Norm 4.1.6. De organisatie heeft een pedagogisch beleid dat een vertaling kan krijgen naar vestiging en verder uitgewerkt wordt naar vormen van kinderopvang.

Ouders en medewerkers worden betrokken bij de ontwikkeling en vaststelling van het pedagogisch beleid.

In het pedagogisch beleid staat beschreven de visie op het handelen inzake:

- De verzorging van kinderen;*
- Het overbrengen van waarden en normen;*
- Het scheppen van spel- en ontwikkelingsmogelijkheden voor kinderen;*
- De samenwerking met ouders in het belang van kinderen;*
- Het omgaan met gebeurtenissen die het kind betreffen. Dit geldt in ieder geval voor: ziekte en ongevallen, overlijden, kindermishandeling, ontwikkelingsproblemen en seksueel misbruik.*

Hoofdstuk 3 Voorbereiden van het proces

Het ontwikkelen van pedagogisch beleid is een proces. Bij het ontwikkelen van pedagogisch beleid zijn alle organisatieleden betrokken. Met name de leidsters nemen een belangrijke plaats in. Het management moet vooraf een aantal stappen nemen om dit proces goed te laten lopen.

De vragen vooraf voor het management

Een aantal vragen die vooraf beantwoord moeten worden:

1. Wordt het een algemeen pedagogisch beleid voor de hele stichting en per locatie eigen beleid volgens de richtlijnen van de stichting of formuleert iedere locatie een eigen beleidsplan?
2. Indien de BSO onderdeel van een organisatie is met opvang van 0-12 jaar, ontwikkel je dan voor de BSO een pedagogisch beleid los van de 0-4 jarigen opvang, of vormt het een geheel met de 0-4 jarigen opvang?
3. Wil je gaan beschrijven hoe er nu wordt gewerkt of wil je de werkwijze veranderen en ga je de toekomstige werkwijze beschrijven?
4. Wil je van bovenaf het pedagogisch beleid invoeren in de organisatie, of wil je het beleid ontwikkelen vanuit de leidsters (top-down of bottom up)? Of kies je voor een wisselwerking: werkvloer horen en van bovenaf aansturen?
5. Wie betrek je, naast leidsters, bij het formuleren van het pedagogisch beleidsplan: kinderen, ouders, ouderraad, bestuur?
6. Heeft de organisatie voldoende tijd (en geld) om te werken aan het pedagogisch beleidsplan?
7. Wie gaan het proces tot ontwikkeling van het beleidsplan trekken?
8. Wie gaat het beleid op papier zetten?

Ad 1.

- De meeste stichtingen formuleren een visie en uitgangspunten met daaraan een raamwerk welke onderwerpen de locaties minimaal dienen te omschrijven. De stichting ontwikkelt visie en raamwerk in samenspraak met de rest van de organisatie. Hoe groter de organisatie hoe minder eisen er in het raamwerk worden vastgelegd.
- In de normen van het kwaliteitsstelsel kinderopvang staat het volgende geschreven: *de organisatie heeft een pedagogisch beleid dat een vertaling kan krijgen naar vestiging en verder uitgewerkt wordt naar vormen van kinderopvang.*

Ad 2.

In de praktijk blijkt dat BSO-voorzieningen het pedagogisch beleid voor 0-4 jarigen als uitgangspunt nemen voor het beleidsplan voor 4-12 jaar. Op die manier lopen de instellingen grote kans dat er een aantal onderdelen die specifiek voor BSO gelden niet in het beleidsplan verwoord zijn.

Anderzijds is het vanwege de eenheid in profilering van een stichting voor kinderopvang ook niet wenselijk om het pedagogisch beleid voor de BSO helemaal los te koppelen van het beleid voor de 0-4 jarigen. In stichtingen wordt daarom een algemene visie voor opvang van 0-12 jarigen ontwikkeld en van daaruit vertakt het beleid zich naar de verschillende leeftijdsgroepen en voor die leeftijdsgroepen specifieke uitgangspunten en werkpraktijk.

Ad 3.

Als de organisatie nog geen pedagogisch beleid heeft geformuleerd is het raadzaam om eerst vast te leggen wat de werkwijze op dit moment is. Vanuit de bestaande beschreven situatie is het zou willen. Het vastleggen van de werkwijze van dit moment biedt houvast voor leidsters en werkt in veel gevallen bewustmakend. Denken en praten over wat je doet en waarom je het doet is voor veel leidsters nieuw. Denken over verandering daarin is moeilijker en soms ook bedreigend. Waardering voor het werk zoals het nu gedaan wordt, biedt een goede voedingsbodem voor veranderingen.

Ad 4.

Pedagogisch beleid van bovenaf heeft als voordeel dat het hele proces versneld op gang komt. De ervaring leert dat het veel tijd vraagt om met de leidsters samen het beleid te formuleren. Het nadeel echter is dat het draagvlak minder aanwezig is bij beleid van bovenaf. Een wisselwerking van onder af en boven af (cyclisch proces) is een werkwijze waardoor er eerst bij de praktijk wordt gekeken hoe er gedacht en gewerkt wordt. Het management formuleert hier het beleid over en koppelt dit terug naar de praktijk. Deze werkwijze wordt door veel organisaties gebruikt.

Ad 5.

Voor het betrekken van kinderen bij het pedagogisch beleid staan in hoofdstuk 4.6 "Kinderinspraak" suggesties en verwijzingen.

Het betrekken van de ouderraad is raadzaam. Een ouderraad geeft advies over het pedagogisch beleid. Het betrekken van *alle* ouders bij het pedagogisch beleid is een keuze. Via ouderavonden of via krantjes, enquêtes kunnen ouders geïnformeerd worden en naar hun mening gevraagd. In Hoofdstuk 5 staan suggesties om ouders te betrekken bij het formuleren van pedagogisch beleid.

Het bestuur zet uiteindelijk de handtekening onder het beleidsplan. Het op de hoogte houden en betrekken van het bestuur is daarom van belang.

Ad 6.

Het werken aan het pedagogisch beleidsplan is een proces dat in veel centra een jaar tot twee jaar in beslag neemt. Voor een werkgroep/leidinggevende is de investering groot. Er is regelmatig overleg nodig. Ook de investering voor de leidsters is redelijk groot (overleggen, stukken schrijven, opdrachten uitvoeren). Voor het slagen van het werken aan pedagogisch beleid is het van belang in kaart te brengen hoeveel tijd en geld het gaat kosten. Tevens is het van belang na te gaan of bepaalde organisatorische zaken het proces kunnen vertragen: een verhuizing, vacature management, communicatieproblemen management en werkvloer enzovoort. Soms kan het zinvol zijn iemand van buitenaf in te huren om het pedagogisch beleidsplan op te zetten of ondersteuning te bieden bij het opzetten. Ook kunnen deeltaken uitbesteed worden (schrijven, redigeren, gesprekleiding, inhoudelijke deskundigheid op onderwerpen).

Ad 7.

Uit de ervaringen is gebleken dat het werken aan een pedagogisch beleidsplan met een werkgroep het proces in gang houdt. Indien één iemand verantwoordelijk is voor het plan is dit een zware klus. Om zelf gemotiveerd te blijven maar ook om de rest van de organisatie te motiveren en betrokken te houden.

Deelnemers aan de werkgroep kunnen bijvoorbeeld zijn:

- één persoon die de werkgroep coördineert (hoofd BSO);
- van iedere locatie een teamlid;
- een bestuurslid;
- een lid uit de oudercommissie.

De leden zorgen voor inbreng vanuit en terugkoppeling naar hun achterban. Op deelonderwerpen kunnen andere werkgroepen worden samengesteld.

Ad 8.

De ervaring leert dat je het beste in een vroeg stadium kunt beginnen met schrijven. Zo voorkom je dat zaken vergeet of dat er een berg aan informatie verzameld wordt waar moeilijk doorheen te komen is. Door het opschrijven kom je vaak ook op onhelderheden of inconsequenties, die je dan aan de orde kunt stellen.

Tips bij het schrijven:

- Zorg dat de inhoud van het stuk logisch is: de visie moet terug te 'horen' zijn in de uitgangspunten;
- Gebruik de woorden die gangbaar zijn in uw kindercentrum;

- Gebruik korte zinnen en actieve formuleringen (“we gaan ..” in plaats van “er wordt ..”): dit vergroot de leesbaarheid;
- Laat iemand van buitenaf het stuk lezen.

Het maken van een stappenplan

Nadat het management vooraf de nodige vragen heeft beantwoord kan het werk gepland worden. Dit kan in de vorm van een stappenplan. Hiermee wordt het werk overzichtelijk. In het stappenplan staat wat er moet gebeuren, in welke volgorde en wie daarbij worden betrokken. Een stappenplan is een handig middel om het werk te structureren.

Voorbeeld

Wat	Hoe	Wie	Wanneer
Samenstellen van een werkgroep	Mensen worden gevraagd	De manager	Januari
Presentatie van de plannen	Centrale bijeenkomst	De werkgroep	Februari
Ingrediënten verzamelen voor visie en uitgangspunten	Werkconferentie	Externe ondersteuner	Maart

Hoofdstuk 4 Specifieke thema's voor buitenschoolse opvang

In dit hoofdstuk geven we informatie over enkele specifieke onderwerpen die in het pedagogisch beleid van buitenschoolse opvang spelen. Het zijn:

- vrije tijd;
- de groep en de leeftijdsindeling;
- zelfstandigheid, vrijheid, maar ook veiligheid;
- waarden en normen;
- de inrichting van de ruimte;
- kinderinspraak;
- intercultureel werken.

Deze lijst is niet volledig. Er zijn natuurlijk veel meer specifieke onderwerpen van belang in de BSO: communicatie, jongens-meisjes, het aanbod in schoolvakanties, speelgoed en materialen, buitenspelen, kwetsbare kinderen in de groep, meenemen van vriendjes en vriendinnetjes. Om maar eens wat te noemen. We hebben een keuze moeten maken en hopen dat de behandeling van bovengenoemde onderwerpen ook stof geeft om andere hier niet genoemde onderwerpen in het pedagogisch beleid op te nemen.

Per thema geven we eerste wat inhoudelijke informatie en een voorbeeld. Vervolgens geven we enkele aanwijzingen voor behandeling van dit thema in het team in de vorm van discussievragen, werkvormen en/of stellingen. Elke paragraaf eindigt met een literatuurverwijzing. Ook deze literatuurverwijzingen zijn niet volledig.

Vrije tijd

De buitenschoolse opvang is een voorziening waar basisschoolkinderen een deel van hun tijd doorbrengen. Tijd die ze anders thuis, op straat of in het zwembad zouden zijn. Het gaat om tijd die ze vrij zijn van school, om vrije tijd.

Wat is vrije tijd?

“Vrije tijd wordt gekenmerkt door het speelse, het niet functionele bezig zijn”, zo beschrijven Jan Peeters en Michiel Vandenbroek vrije tijd in een artikel³. Als kenmerken van vrije tijd noemen zij:

- Bezig zijn is belangrijker dan presteren, en dat kinderen spelen en daaraan plezier beleven is belangrijker dan wat ze daarbij leren.
- Op school zijn de activiteiten doelgericht, maar in hun vrije tijd bepalen kinderen zelf wat zij doen, hoe zij dat doen en met wie. Dit sluit niet uit dat kinderen, vooral in de vakantieperioden, ook behoefte kunnen hebben aan georganiseerde activiteiten.
- De sociale contacten van de kinderen zijn belangrijker dan het product van een activiteit; zij leren in deze contacten spelenderwijs een aantal dingen die van invloed zijn op hun persoonlijkheidsontwikkeling (sociaal inzicht, overleg, sociale vaardigheden).

In de publicatie *Buitenschoolse opvang, theorie en praktijk*, geeft Ria Meijvogel de volgende beschrijving van vrije tijd van kinderen:

Vrije tijd van basisschoolkinderen is eigenlijk nooit een thema geweest om te beschrijven of om onderzoek naar te doen. Kinderen zijn vrij na schooltijd en `doen gewoon iets`. Wat dat is, is zelden goed bekeken. We zullen daarom eerst zelf moeten omschrijven wat vrije tijd voor basisschoolkinderen is en hoe deze wordt ingevuld, dit is van belang om te weten, voordat er vorm wordt gegeven aan de buitenschoolse opvang die voor kinderen leuk en aantrekkelijk is. Het is de bedoeling dat kinderen graag komen en niet het idee hebben dat het kinderachtig is, of dat er dingen gedaan worden die ze niet willen. We willen kortom, dat ze de opvang ervaren als een vrije tijdsbesteding.

---

³ Buitenschoolse opvang organiseren als vrije tijd van kinderen uit Opvoeden in kindercentra (redactie Marjan Hopman)

Meijvogel omschrijft de vrije tijd van kinderen als de tijd waarin de kinderen niet naar school hoeven. Vervolgens gaat ze door op de beperkingen van deze vrije tijd. Kinderen hebben huiswerk, kinderen worden door hun ouders soms verplicht bepaalde lessen zoals muzieklessen te volgen. Er kan volgens Meijvogel alleen van vrije tijd worden gesproken als het gaat om zelfgekozen tijdsbesteding, gestructureerd of ongestructureerd.

Er worden regelmatig (plaatselijk) onderzoek uitgevoerd naar (favoriete) tijdsbesteding van kinderen. Gemeenten doen dit onderzoek bijvoorbeeld in verband met de planning van hun speelplaatsen. Hiervan valt veel te leren voor de planning van vrijetijdsactiviteiten in de BSO. Als voorbeeld geven wij een staatje uit het onderzoek van het RISBO onder 200 Rotterdamse schoolkinderen (1999):

Wat wil je na schooltijd graag doen?

- niks 26 %
- sport en spel 25 %
- leuke dingen 8 %
- kunst en creatief 7 %
- buiten spelen 6 %
- meer activiteiten alg. 6 %
- huiswerk maken 5 %
- wetenschap en techniek 4 %
- overige activiteiten 14 %

Wellicht zal in kleinere gemeenten het buiten spelen hoger scoren dan in het drukke Rotterdam.

Vrije tijd als uitgangspunt in het pedagogisch beleid

In het pedagogisch beleid wordt het feit dat de buitenschoolse opvang plaats vindt in de vrije tijd van kinderen vaak als leidend uitgangspunt gehanteerd. Vrije tijd kan bestaan uit deelname aan georganiseerde activiteiten, vrij spelen en huiswerk maken. Het is van belang dat er een goede balans is in het aanbod tussen deze aspecten. Te veel nadruk op georganiseerde activiteiten betekent dat een kind niet meer leert om zichzelf te vermaken. Anderzijds is een aanbod van uitsluitend vrij spel te weinig uitdagend voor de meeste kinderen. Zij willen graag iets nieuws leren of hun (sportieve) vaardigheden oefenen. Sommige centra voor BSO geven de kinderen gelegenheid tot huiswerk maken in een speciale ruimte.

Voorbeelden uit beleidsplannen

Uitgangspunt is dat de jeugd de wijze waarop ze hun vrije tijd besteedt zelf mag bepalen. Het kind kan meedoen met een georganiseerde activiteit of zelf iets gaan doen. Wel moeten ze zich aan de gemaakte afspraken houden: heb je je ingeschreven, dan doe je ook mee. Het tweede uitgangspunt is dat het niet goed is om teveel te organiseren. Vaak willen kinderen elkaar alleen maar zien. Zelf leren vrije tijd in te vullen, is ook belangrijk.

Uit: Pedagogisch beleidsplan Bovenbouw ' De Boemerang' Spaarndam

Buitenschoolse opvang is een voorziening tussen school en thuis voor kinderen van 4 –12 jaar. Door gebruik te maken van de buitenschoolse opvang (BSO) kunnen ouders werk of school combineren met hun schoolgaande kinderen. Kinderen worden opgevangen met anderen in de basisschoolleeftijd. Zij brengen hun vrije tijd samen door: een paar uur voor of na de school, op woensdagmiddag en in de vakanties.

Uit: Pedagogisch beleidsplan Stichting OKZ, Zaandam

Werkvormen

Discussie over de vrije tijd van kinderen kan het beste gevoerd worden aan de hand van praktische werkvormen. Een manier om erachter te komen wat kinderen doen na schooltijd is kijken naar je eigen jeugdervaringen. Door deze oefening bijvoorbeeld in een team te doen, krijg je een scala aan ervaringen die weer te gebruiken zijn voor het werken met de kinderen in de buitenschoolse opvang.

In de *Hoogdroomboom*, Stade/Utrecht 1995 staan een aantal werkvormen die goed te gebruiken zijn:

- Een vragenlijst over vroeger. Deze oefening is bedoeld om herinneringen op te roepen aan de eigen jeugd. De vragenlijst is vrij uitvoerig. Deze oefening kan ook beperkt worden door de vraag naar de vrijetijdsbeleving, wat deed jij na schooltijd toen je 8 jaar was?
- De groepsleiding neemt een foto mee uit hun kindertijd en een voorwerp uit diezelfde tijd, bijvoorbeeld een boek of een schoolschrift. Aan de hand van de foto en het voorwerp kan worden verteld over de eigen kindertijd.

Naast terug gaan naar de eigen kindertijd is het ook goed om te kijken naar wat de kinderen in de BSO nu bezig houdt in de vrije tijd. Welke spelletjes worden veel gespeeld, welke idolen hebben ze. Wat doen de kinderen graag in hun vrije tijd? Kijk en vraag daarnaar. Of raadpleeg de onderzoeken daarover, landelijk of binnen de gemeente.

Stellingen

1. De kinderen op de BSO bepalen zelf wat ze willen doen. Zij kunnen ten alle tijden zelf kiezen omdat het gaat om hun eigen vrije tijd.
2. Het maken van huiswerk past niet binnen de BSO. De BSO is geen verlengstuk van school. Huiswerk maken doen de kinderen thuis.
3. Kinderinspraak moet goed geregeld zijn, op die manier kunnen de kinderen aangeven wat zij op de buitenschoolse opvang willen doen.

Literatuur

- Bedert.P. e.a. *De school is uit! Een handboek voor medewerkers buitenschoolse opvang*. Vormingscentrum voor de Begeleiding van het jonge kind (VBJK) Gent, 1998
- Kohnstamm, R. *Kleine Ontwikkelingspsychologie. Deel 2. De schoolleeftijd*. Bohn Stafleu Van Loghum
- *De Hoogdroomboom*, Stade, Utrecht 1996, te bestellen 030-2331313
- Meijvogel, R. *Buitenschoolse opvang, Theorie en praktijk*, Bohn Stafleu Van Loghum/1995
- Peek, T. e.a. *Jantje op weg naar 2008*. Utrecht 1988, Nationaal Jeugdfonds
- Van Eerde en Schenkeveld, *Kinderen aan het woord over hun Brede School*, RISBO, 1999

De groep en de leeftijdsindeling

De groep

Meestal worden BSO-kinderen in groepen van maximaal 20 kinderen opgevangen. Het bevorderen van het sociale contact door samen thee te drinken na schooltijd samen te spelen en gezamenlijke activiteiten en uitstapjes te ondernemen wordt nog steeds belangrijk gevonden. De werkwijze van de kinderopvang 0 - 4 jaar is hierin terug te vinden. Er is een verandering in het denken over vaste groepen merkbaar: het idee om steeds dingen samen te doen wordt steeds meer losgelaten. Het besef dat de kinderen die naar de buitenschoolse opvang komen al de hele dag in een groep hebben doorgebracht en daardoor misschien minder behoefte hebben aan een volgende groep is terug te vinden in de praktijk; in plaats van 20 kinderen met twee leidsters in een ruimte, komen er kleinere groepjes met één leidster, het vaste theedrinken na school wordt veranderd in zelf drinken pakken naar behoefte, en ook het loslaten van een groepsindeling is bespreekbaar geworden.

In de brochure van de VOG worden suggesties gedaan voor het werken met stamgroepen en een open-deurenbeleid. De stamgroep is de basis voor de kinderen. Het open-deurenbeleid houdt in dat de kinderen na binnenkomst kunnen kiezen waar en met wie zij binnen het centrum gaan spelen. Ook kunnen ze kiezen uit de verschillende activiteiten, die voor alle kinderen in het centrum georganiseerd worden. De leiding verdeelt zich dan over de activiteiten en de ruimtes.

Kleinere groepen en niet alles meer samen in de groep doen betekent niet dat andere kinderen en het behoren tot een groep niet belangrijk zijn. Het samen vieren van verjaardagen of het

bespreken van verdrietige gebeurtenissen moeten we ook weer niet helemaal achterwege laten.

Binnen de BSO is een visie op de rol van de groep dan ook belangrijk. Vind je het feit dat kinderen deel uit maken van een groep van belang of niet? Wat betekent de visie op de groep voor je aanbod, de rol van de leidster en de leeftijdsindeling? Ligt het voor oudere kinderen anders dan voor jongere kinderen?

Leeftijden

In de meeste BSO-voorzieningen komen kinderen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar. Soms kunnen er ook kinderen terecht die al naar het voortgezet onderwijs gaan. Tussen een 4- en een 12 jarige bestaat een wereld van verschil. Tussen 4 en 13 jaar vindt een enorme ontwikkeling plaats. Deze ontwikkeling vindt op verschillende gebieden plaats:

- sociaal-emotionele ontwikkeling;
- lichamelijke ontwikkeling;
- cognitieve-ontwikkeling;
- creatieve ontwikkeling.

Het voert te ver om op deze ontwikkelingsaspecten in te gaan, er zijn genoeg boeken over geschreven die kunnen worden nageslagen. Voor de BSO is van belang om na te gaan wat verschillen in ontwikkelingsfase betekenen voor het aanbod en de pedagogische taak van de BSO ten opzichte van de verschillende leeftijdsgroepen. In het boek *Ouders op de voorgrond*⁴ wordt een visie op de ontwikkeling van kinderen beschreven waarin ontwikkeling van kinderen gekoppeld wordt aan opvoedingstaken van ouders en andere verzorgers. Dit valt ook te vertalen naar de BSO.

Leeftijdsgroepen of in leeftijd gemengde groepen?

Argumenten om te kiezen voor leeftijdsgroepen:

- Meer leeftijdgenoten in de groep en daardoor een grotere keuzemogelijkheid van vriendjes/vriendinnetjes;
- Meer mogelijkheden om samen activiteiten te ondernemen die passen bij de leeftijd;
- Het spelmateriaal kan goed worden afgestemd op de leeftijdsgroep;
- De regels kunnen op de leeftijd worden afgestemd.

Argumenten om te kiezen voor een in leeftijd gemengde groepssamenstelling:

- Jonge kinderen worden gestimuleerd in hun spel door oudere kinderen;
- De kinderen kunnen gedurende de hele opvangperiode in dezelfde groep blijven;
- Het benadert de thuissituatie;
- Kinderen uit een gezin kunnen bij elkaar in de groep;
- Grote kinderen kunnen hun zorgzaamheid ontwikkelen voor jongere kinderen;

---

⁴ Ouders op de voorgrond, Dympf van den Boom. Sardes Utrecht 19999

- Kinderen kunnen deel nemen aan activiteiten op hun eigen ontwikkelingsniveau;
- In de klas zitten zij al de hele dag met leeftijdgenootjes;
- Het kind kan vriendjes/vriendinnetjes opzoeken van een leeftijd waar het zich goed bij voelt.

De ervaring laat zien dat oudere kinderen boven de acht jaar in de gemengde groep afhaken. Zij willen niet meer voortdurend rekening houden met de kleinere kinderen, maar een eigen plek waar alleen hun leeftijdgenoten kunnen komen.

De keuze voor de groepsindeling kan gebaseerd zijn op pedagogische gronden, maar soms ook op praktische. Sommige organisaties zijn te klein en hebben per dag te weinig kinderen om de groep te kunnen splitsen in twee of drie leeftijdsgroepen.

Verschillende leeftijdsindelingen

De volgende leeftijdsindelingen zijn in de praktijk te vinden:

- Een verticale groep van vier tot dertien jaar;
- Twee groepen: één van vier tot acht en één van acht tot twaalf jaar;
- Twee groepen: één van vier tot tien jaar en één van tien tot 15 jaar;
- Drie groepen: één van vier tot zes jaar, één van zes tot negen jaar en één van negen tot dertien jaar;
- Drie groepen: één van vier tot zeven jaar, één van zeven tot tien jaar en één van tien tot dertien jaar;
- Zonder vaste leeftijdsindeling, maar een indeling naar activiteiten en ruimtes.

Voorbeelden

De Boeg kent een verticale groepsindeling. Dat wil zeggen dat kinderen in de leeftijd van vier tot tien jaar één groep vormen. Deze groep kan uitgroeien tot maximaal 30 kinderen. 'De Boeg' gaat er daarbij van uit dat kinderen van verschillende leeftijden elkaar tijdens het spel maximaal beïnvloeden en stimuleren in hun ontwikkeling. Zelfvertrouwen en respect voor elkaar zijn daarbij belangrijke voorwaarden.

Uit: Pedagogisch beleidsplan NSO De Boeg. Stichting Kinderopvang Spaarndam e.

Een nieuw gebouw of een verbouwing is een goede gelegenheid om de pedagogische visie ruimtelijk te vertalen. In Baarn kwam een oud schoolgebouw vrij dat geschikt is gemaakt voor buitenschoolse opvang. Bij de discussies in het team over de indeling van de groepen bleek dat de leidsters steeds meer in activiteiten en minder in groepen gingen denken. De kinderen werden verdeeld in jongere en oudere kinderen die elk een eigen verdieping kregen. Op de begane grond zijn er voor de kinderen van vier tot acht jaar drie huiskamers. Ieder kind weet bij welke huiskamer hij hoort. De kinderen gaan na school eerst naar de huiskamer en kiezen daarna wat en waar ze gaan spelen. De leidsters verdelen zich over de huiskamers en de activiteiten.

Uit: conferentieverlag van Buitenschoolse opvang in beweging 20 januari 1997. NIZW.

Werkvormen en stellingen

Werkvormen

- Bekijk met elkaar de groepsindeling op dit moment. Bespreek de voor- en de nadelen.
- Ga eens op bezoek bij een buitenschoolse opvang met een andere groepsindeling en lees artikelen en onderdelen van boeken en neem deze informatie mee in de discussie.
- Probeer te achterhalen wat ouders en kinderen vinden van de huidige groepsindeling.
- Formuleer met elkaar een visie op de groep.

Stellingen

1. In de buitenschoolse opvang speelt de groep een kleinere rol dan in het kinderdagverblijf.
2. Oudere kinderen hebben geen behoefte aan gezamenlijke activiteiten op de buitenschoolse opvang.
3. Als de kinderen op de buitenschoolse opvang geen groepsgevoel ontwikkelen is dat slecht voor de sfeer.

Literatuur

- Bedert. P. e.a. *De school is uit*, VBJK, Gent, 1998.
Hoofdstuk 1: De leefwereld en de ontwikkeling van het kind
- Ria Meijvogel, *Buitenschoolse opvang Theorie en praktijk*, Bohn Stafleu van Loghum, 1995
- Judith Flapper. Nul- tot twaalfjarigen samen in één groep opvangen, Uit: *Opvoeden in kindercentra*, De Tijdstroom
- Rien van IJzendoorn, *Verticale of horizontale groepsindeling?* Uit: *Opvoeden in kindercentra*, De Tijdstroom
- *Het kindercentrum als gemeenschap*, VOG 1999

Veiligheid, maar ook zelfstandigheid, vrijheid en eigen verantwoordelijkheid

In de dagopvang 0-4 jarigen is veiligheid en geborgenheid een groot goed. Jonge kinderen hebben deze veiligheid en geborgenheid nodig om te kunnen spelen, praten en om zich te kunnen ontwikkelen. Uiteraard blijft deze behoefte bestaan als kinderen ouder worden.

Een ander soort veiligheid is een omgeving waar kinderen kunnen spelen zonder dat er ongelukken gebeuren. Ervoor zorgen dat zij niet uit het raam of van de trap kunnen vallen. Deze zorg voor fysieke veiligheid staat soms de drang naar zelfstandigheid en vrijheid in de weg. In de BSO, met name als het gaat om de oudere kinderen vanaf acht jaar, wordt hierover vaak een heftige discussie gevoerd. Wat willen wij de kinderen aan vrijheid geven? Welke vrijheid hebben kinderen nodig om zich te ontwikkelen als zelfstandige mensen? Maar hoe zorgen wij dan voor voldoende toezicht?

Kinderen in deze tijd worden vaak erg beschermd. Nog lang worden ze naar school gebracht, liefst met de auto. Vaak worden ze ook in de auto (de achterbankgeneratie) naar allerlei clubs vervoerd. Uiteraard speelt de onveiligheid van het verkeer een rol, maar ook de angst dat kinderen op straat allerlei kwaadwillende mensen tegenkomen. Ouders verwachten van de BSO voldoende toezicht en veiligheid. Maar hoe moet dit samengaan met de wens van kinderen tot meer vrijheid en eigen verantwoordelijkheid? Zij willen niet voortdurend onder toezicht staan.

De BSO zal haar eigen visie op dit belangrijke thema moeten ontwikkelen en tegelijkertijd in discussie moeten gaan met de ouders. Kiezen voor veiligheid is misschien wel de makkelijkste weg, maar voor de kinderen betekent dit een belemmering van hun ontwikkeling en het kan ook een belangrijke reden zijn om niet meer naar de BSO te willen. Hierin goed kiezen, betekent dat je de kinderen goed moet kennen en moet weten wat kinderen aankunnen en wat ze nodig hebben.

Steeds vaker gaat de BSO er toe over om deze zaak per individueel kind te bekijken. Het ene kind heeft meer behoefte aan vrijheid dan het andere en ze verschillen ook in de mate waarin ze dat aankunnen. En ook ouders hebben verschillende meningen daarover. Afspraken over de vrijheid die kinderen hebben, worden in een afsprakenlijstje of contract met ouders en kind vastgelegd. Dit kan gaan over tal van zaken: eerst melden op de BSO en dan pas weggaan naar een vriendje, mogen afbellen op de dag zelf, vriendjes en vriendinnetjes mogen meenemen, zelf naar huis gaan op de tijd dat je wilt, naar welke voorzieningen het kind zelfstandig mag gaan. Er zijn al BSO's of ouders die de kinderen een mobiel telefoontje meegeven, zodat ze toch bereikbaar zijn op hun tochten door de omgeving.

Voorbeeld

Op weg naar een zelfstandig bestaan

Alle kinderen moeten uiteindelijk op eigen benen staan.

Om kinderen te laten opgroeien tot zelfstandige wezens, is het goed hen te stimuleren op hun eigen houtje dingen te ondernemen. Om situaties te creëren, waarin ze zonder tussenkomst van volwassenen met zelf gekozen zaken bezig kunnen zijn. Om hen uit te nodigen verantwoordelijkheid te nemen voor de uitdagingen die ze zijn aangegaan.

Wij moedigen kinderen aan, blijven in de buurt om een oogje in het zeil te houden en geven waar nodig een steuntje in de rug. We complimenteren kinderen met wapenfeiten en helpen hen over teleurstellingen heen.

Om te kunnen oefenen in gewone dagelijkse situaties, worden kinderen betrokken bij de activiteiten van de groep waarvan ze deel uit maken. Ze leren meebeslissen over zaken die hen aangaan. Ze worden meeverantwortelijk voor de taken en werkzaamheden die moeten gebeuren. Zo kunnen kinderen op een natuurlijke wijze hun eigen mogelijkheden en beperkingen ontdekken.

“Dat kan ik zelf!”, klinkt ons als muziek in de oren.

Uit: Pedagogisch beleidsplan naschoolse opvang De Boeg

Werkvormen

Je kunt aan de hand van vragen en casussen een lijn uitzetten. Hieronder een aantal voorbeelden van vragen om in het team te bespreken:

- De meeste kinderen komen onder begeleiding van school naar de buitenschoolse opvang en gaan met hun ouders van de buitenschoolse opvang naar huis. Een van de oudere kinderen stelt dat dit kinderachtig is en dat hij op eigen gelegenheid naar de buitenschoolse opvang wil komen en vandaar weer naar huis wil gaan.
- *Vragen:* Wat doen jullie met dit verzoek?
- Hebben jullie een standpunt hierover beschreven in een beleidsplan of werkplan?
- Er is een buitenspeelplaats waar de meeste kinderen van de buitenschoolse opvang dagelijks met plezier spelen. Het speelterrein staat open voor kinderen uit de buurt die niet op de buitenschoolse opvang zitten. Een van de ouders vindt het voor haar kind om die reden niet goed om buiten te spelen. Zij vindt het te onveilig voor haar dochter. *Vragen:* Wat doen jullie hieraan? Wat is jullie doel hierbij? En in wiens belang doen jullie dit?
- Maak de vrijheid die kinderen nodig hebben concreet: benoem met elkaar wat de mogelijkheden binnen jullie BSO zijn om kinderen meer vrijheid te geven.
- Bespreek met elkaar wat je moeilijk vindt aan het bieden van meer ruimte/vrijheid aan kinderen. Wat mocht je zelf op die leeftijd?
- Hoeveel vrijheid vind je dat kinderen nodig hebben en hoe ziet die vrijheid per leeftijd eruit?
- Hoe kun je kinderen binnen een groepssituatie als de BSO de vrijheid geven om het pand te verlaten.
- Wat is er allemaal nodig om vooraf met ouders te bespreken, groepsgewijs en/of individueel?

Stellingen

1. Kinderen hebben ruimte nodig om zelfstandig te kunnen worden. Deze ruimte houdt in: niet altijd onder het toezend oog van een volwassene, de mogelijkheid krijgen om zelf van school naar de opvang te komen, buiten het hek van de BSO kunnen spelen.
2. Het is de verantwoordelijkheid van de BSO om de kinderen te leren hoe zij met gevaarlijke en nare situaties rondom de BSO om moeten gaan (verkeerstraining, omgaan met pesten op straat, omgaan met machtsmisbruik van volwassenen).
3. Kinderen veel zelfstandigheid geven is gemakkelijk voor de volwassene: dan hoeft je namelijk zelf niet veel te doen met het kind.
4. De BSO heeft geen verantwoordelijkheid voor de kinderen die zelf opbellen dat ze niet komen.

Literatuur

- Marja van Dijk, *Aansprakelijkheid in de BSO*. Te bestellen bij 030 2306603 of gratis 'downloaden' via www.nizw.nl/BSO.
- Klaar van Helvoort en Yoland Clarijs, *Handboek Marietje Kessel project, weerbaarheidsvergroting bij kinderen van 10 tot 13 jaar*, NIZW 1999. (Gaat in op reageren op machtsmisbruik.)

Waarden en normen

Wat wil de BSO de kinderen meegeven aan waarden en normen? Welke opvattingen heb je over eerlijkheid, vloeken, slaan, elkaar helpen, pesten, alleen willen spelen, niet met de hele groep willen meedoen enzovoort?

En niet alleen de opvattingen van de leiding van de BSO zijn van belang, ook de waarden en normen die de kinderen van thuis meekrijgen spelen een rol. Welke verschillen zitten daartussen en hoe ga je daar als BSO mee om?

Het overbrengen van waarden en normen is een belangrijk facet van opvoeden. De leidsters hebben waarschijnlijk een verschillende kijk op wat belangrijke dingen zijn in het leven. De één is gelovig en heeft vanuit dit geloof haar waarden en normen, de ander heeft vanuit een maatschappelijke stroming een opvatting over wat wel en niet goed is. Dit maakt het uiteraard niet eenvoudig om de kinderen eenduidige normen en waarden over te brengen. Het is de vraag of dit moet. Kun je niet de verschillende opvattingen laten zien zonder dat dit de kinderen in verwarring brengt?

Over een aantal zaken is het natuurlijk mogelijk en gewenst om gezamenlijke afspraken te maken over wat je belangrijk vindt om aan de kinderen over te dragen. Bijvoorbeeld hoe je wilt dat de kinderen met elkaar omgaan, hoe je reageert op kinderen die pesten, enzovoort.

Kortom het team zal een discussie moeten voeren over wat de BSO de kinderen wilt meegeven aan waarden en normen, en hoe je dit vertaalt in groepsregels of omgangsregels.

Voorbeeld

Conflicten

Kinderen hebben veel aan elkaar, maar zij kunnen elkaar ook onderdrukken. Zij worden gestimuleerd op een respectvolle manier met elkaar om te gaan en duidelijk te maken wat zij wel en niet willen. Regel in de groep is dat kinderen elkaar geen pijn mogen doen. Alle kinderen- ook vrienden- krijgen wel eens ruzie. In eerste instantie laten leidsters de kinderen ruzies zelf oplossen. Kinderen in conflict met elkaar leren voor zichzelf op te komen en te onderhandelen. Bij conflicten kan de leidster ruimte geven om zelf naar oplossingen te zoeken.

Citaat uit: pedagogisch beleid Buitenschoolse opvang Stichting OZK

Discussievragen

- Een aantal kinderen heeft op school seksuele voorlichting. Ze vinden het een spannend onderwerp en er wordt dan ook veel over gesproken en geïcheld met de andere kinderen. Jullie merken dat het de oudere kinderen nogal bezighoudt.
- Hoe gaan jullie hiermee om en wat is je doel?
- Ruzies, conflicten, vechtpartijtjes tussen de kinderen horen bij de dagelijkse incidenten. Twee kinderen maken ruzie over een stripboek.
- Wat doe je in zo'n situatie? Op welk moment grijp je in en heb je afspraken met elkaar gemaakt over wat je belangrijk vindt?
- Een kind klaagt bij de leidster dat hij gepest wordt door drie grotere jongens. Uit zijn verhaal blijkt dat dit pesten al een tijdje aan de gang is. Hoe gaan jullie om met pesten? Welke regels wil je hierover stellen?
- De leidsters bemerken dat de jongens altijd kiezen voor computerspelletjes, waardoor de meisjes nooit aan bod komen. Als de meisjes ook meedoen, staan ze vaak te kijken naar wat de jongens doen. Hoe gaan jullie om met verschillende voorkeuren van jongens en

meisjes? Is er voor allemaal genoeg keuze? En wat doe je als je merkt dat jongens de overhand hebben in de groep?

- Enkele meisjes kinderen zonderen zich altijd af na het limonade-drinken om met elkaar te gaan spelen. Andere kinderen mogen niet meedoen. Hoe gaan jullie om met dergelijke situaties?

Literatuur

- Anke van Keulen, *Ik ben ik en jij bent jij, methodiek en praktijkboek voor de kinderopvang over opvoeden zonder vooroordelen*. Utrecht, NIZW 2000

De inrichting van de ruimte

De ruimte wordt bewust op een bepaalde manier gebruikt en ingericht om pedagogische doelstellingen te verwezenlijken. Ruimte heeft invloed op het gedrag van de kinderen. De ruimte kan uitdagen tot spelen en het oefenen van vaardigheden of juist verveling oproepen. Een goede ruimte uitnodigen tot samenspelen en communicatie tussen de kinderen stimuleren maar ook mogelijkheden bieden om je terug te trekken. Het nadenken over de inrichting van de BSO ruimte is een onderdeel van het pedagogisch beleid. De visie van de BSO op zelfstandigheid, privacy en vrije tijd zal in de inrichting en indeling van de verschillende ruimtes terug te vinden zijn. Pedagogische visie en inrichting van de ruimte staan niet los van elkaar. In de BSO wordt het steeds gebruikelijker om kinderen te betrekken bij het inrichten. Ook geeft men oudere kinderen wel de verantwoordelijkheid over een deel van de ruimte. Ze mogen hun eigen ruimte dan zelf inrichten, zelf de kleuren bedenken of de tafel verven, zelf materialen en speelgoed uitzoeken of de muur versieren, maar zijn ook verantwoordelijk voor het opruimen en heel houden van de spullen.

Ditzelfde geldt voor de buitenruimte.

Heel belangrijk voor de BSO is de beschikking over verschillende ruimtes, waardoor kinderen zich in kleinere groepen kunnen splitsen. Zo zitten de verschillende activiteiten elkaar niet in de weg.

Voorbeelden

De omgeving waar de kinderen en leidsters verblijven bepaalt mede het gedrag van kinderen. Op veel onderdelen kan de inrichting van de ruimte helpen het kind geborgenheid te bieden of competentier en zelfstandiger te maken. Bij een bepaalde pedagogische aanpak hoort ook een omgeving die de aanpak mogelijk maakt.

Uit: pedagogisch beleid BSO/NSO Stichting Welzijn Oost, Amsterdam.

De Boeg biedt een grote diversiteit aan speel- en spelmogelijkheden:

- Het speelterrein van speeltuinvereniging 'Nieuw Leven'
- Het trapveldje
- De grote zaal van speeltuingebouw 'Nieuw Leven' Deze ruimte leent zich bij uitstek voor het grote werk zoals tenten bouwen, uitzetten klimwerk, toneelspel en basketbal;
- De entresol, ofwel de huiskamer van de Boeg. Hier wordt het rustige spel gespeeld n de poppenhoek, in de verkleedhoek, met het wereldspelmateriaal en aan de timmertafel. Aan de tafels is er gelegenheid voor bordspelen en creatieve activiteiten;
- Het kamertje. Hier kan gelezen en geluierd worden. De spellencomputer staat klaar voor gebruik en er is de mogelijkheid om televisie of een videoband te kijken

Uit: Pedagogisch beleidsplan naschoolse opvang De Boeg, Spaarndam

Samen vormen de kinderen een groep. Zij worden opgevangen in eigen ruimtes ingericht op ontspanning en gezelligheid. De activiteiten worden voor en met hen ingevuld. Leidsters voeren op afstand de regie. Zij zorgen dat de voorwaarden aanwezig zijn (materiaal, ruimte, rust etc)

De verschillende BSO teams bij deze stichting hebben het uitgangspunt " veiligheid en geborgenheid bieden" zoals beschreven in hun pedagogisch beleid bekeken aan de hand van de inrichting van de ruimte. Een opdracht was een hoek of een plek in de groepsruimte te kiezen waar men niet zo tevreden over was. Vervolgens ging men deze plek opnieuw inrichten en maakte van de deze plek een foto. Vervolgens heeft iedere groep aan de hand van de foto's verteld wat het effect op de verschillende leeftijdsgroepen is en op welke manier zij op het aspect veiligheid en geborgenheid hebben gelet. Op deze manier kunnen dus meerdere pedagogische uitgangspunten in de inrichting van de ruimte bekeken worden.

Werkwijze van de Stichting Welzijn Amsterdam-Oost

Werkvormen en stellingen

Het boek *De tafelronde* van het NIZW geeft in bijlage 4 een mogelijkheid aan om in het team te overleggen over het vertalen van pedagogische visie in ideeën voor inrichting. De leidinggevende legt een aantal uitspraken voor aan de leidsters (bijvoorbeeld: "Speelruimten voor kinderen moeten drukke en rustige gedeelten hebben") en inventariseert welke de belangrijkste worden gevonden. Vervolgens discussieert het team over hun argumenten om voor een uitspraak te kiezen. De leidinggevende kan zelf de uitspraken verzinnen of ze uit de literatuur halen.

Literatuur

- Caminada G. en Y. Leenders. *Buitenspel in het zonnetje*, CPS, 1996
- Ine van Liempd. *Werken met schoolkinderen stelt eigen eisen aan groepsindeling en -ruimte*, in Opvoeden in kindercentra, Marian Hopman, De Tijdstroom
- Ine van Liempd & Ed Hoekstra, *De tafelronde. Het inrichten van kindercentra*. NIZW, Utrecht, 1999
- Videoband "*Spelen met ruimte*". NIZW, Utrecht 1997
- Het NIZW heeft de cursus *Spelen met Ruimte* ontwikkeld en verspreid over Nederland docenten getraind om deze cursus aan leidsters te kunnen geven. Inlichtingen bij de Steunfunctie (zie adreslijst achterin) of bij het NIZW (030-2306684)

Kinderinspraak

Met de ondertekening van het VN-verdrag voor de Rechten van het Kind door Nederland in 1995 hebben kinderen recht gekregen op informatie, participatie en bescherming. Door het ondertekenen van dit verdrag heeft Nederland zich verplicht om om de twee jaar te rapporteren over hoe het concreet de rechten van kinderen nakomt of beschermt. In de praktijk heeft het recht op informatie en participatie voor kinderen vele gezichten. Voorbeelden hiervan zijn: de instelling van leerlingenraden op scholen, kindergemeenteraden, inspraakprojecten bij het inrichten van speelplaatsen enzovoorts.

Waarom werken aan kinderinspraak?

- Kinderinspraak vergroot de betrokkenheid;
- Kinderen betrekken bij het plannen van activiteiten en de dagelijkse gang van zaken vergroot de kans dat kinderen ook van de verschillende activiteiten en spelmaterialen gebruik gaan maken omdat het voldoet aan hun wensen;
- Kinderinspraak is een uiting van respect voor de mening van kinderen;
- Kinderinspraak vergroot het verantwoordelijkheidsgevoel van kinderen;
- Kinderen zullen zich na inspraak medeverantwoordelijk voelen en dus ook minder vernielen of zich beter aan de door hen samengestelde regels houden. Als de kinderen betrokken worden bij wijzigen of opstellen van bijvoorbeeld regels, dan is te zien dat ze zich er beter aan houden en elkaar erop aanspreken;
- Kinderinspraak is stimulant voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden;
- Kinderen leren om over dingen na te denken en samen te werken met elkaar en volwassenen. Ze leren onderhandelen en compromissen te sluiten;
- Kinderinspraak geeft de volwassenen inzicht in de belevingswereld van de kinderen. Voor volwassenen kan het een eye-opener zijn om vanuit de belevingswereld en belangen van kinderen naar dingen te kijken.

Kinderinspraak is op veel meer manieren vorm te geven dan via de gebruikelijke kindvergadering: via een spel, via tekenen, via vragenlijstjes, via interviews. Een uitgebreide beschrijving van methoden voor kinderinspraak is te vinden in de brochure *Geef ze de ruimte! in de buitenschoolse opvang*, José Rijnen, Liesbeth Schreuder, NIZW 1997.

Voorbeelden

Leidsters en kinderen: tweerichtingsverkeer

De BSO is van en voor de kinderen. Zij worden betrokken bij de planning van de activiteiten. Er wordt rekening gehouden met hun interesses. Kinderen worden gevraagd om zelf met ideeën te komen. Omdat kinderen niet altijd hun ideeën concreet kunnen verwoorden, letten leidsters op de signalen die kinderen geven. Bijvoorbeeld, is iedereen gek op voetbal, dan wordt een voetbalhoek ingericht net voor de spannende wedstrijd.

Uit: pedagogisch beleid stichting OZK

Kinderen als gebruikers

Bij de tevredenheidsonderzoeken die de SKOS houdt, zullen de kinderen als gebruikers van de Boemerang ook de gelegenheid krijgen om hun mening te geven. Wanneer daar behoefte aan is, zal er naast de oudercommissie, ook een gebruikerscommissie ingesteld worden. De betrokkenheid van de kinderen heeft niet alleen een positieve invloed op de kwaliteit van het aanbod (sluit beter aan op wat ze zelf willen), maar ook op de verantwoordelijkheid van de kinderen voor de opvang en het programma. De Boemerang is er niet alleen vóór hen, maar is ook van hen.

Uit: Pedagogisch beleidsplan bovenbouw `De Boemerang` Spaarndam.

Participatie

Kinderen denken en beslissen mee over activiteiten, inrichting, vakantieprogramma, regels en structuur (krijgen ook de benodigde informatie om dat goed te kunnen doen). Zij dragen medeverantwoordelijkheid voor de groepsruimte en materialen. Participatie krijgt vorm in een periodieke overleg-bijeenkomst met de kinderen. Er kan een kindvergadering worden gehouden of een andere daartoe geëigende werkvorm worden gekozen. Het overleg moet regelmatig plaatsvinden en moet zeker zes maal per jaar gebeuren.

Uit: experiment Top-centra (Escamp-Tasman) DAK Den Haag

Vragen rondom opzetten van kinderinspraak:

- Bedenk of je incidenteel of structureel met participatie wilt bezig zijn;
- Structureel: bedenk met het team welke motieven en doelstellingen jullie hebben;
- Incidenteel: bedenk voor de eenmalige activiteit welke motieven en doelstellingen jullie hebben;
- Voor welke leeftijd van de kinderen;

- Welke methode van inspraak (bijvoorbeeld: kindvergadering, spelvorm, enquête, verkiezingen, interviews, kinderkrant..Voorbeelden van methodes zijn te vinden in *Wacht maar af tot ik Koning ben* en *Bofferds*, uitgaven van IMCO, zie literatuurlijst);
- Past de methode bij de leeftijd van de kinderen?
- Hoe benader je de kinderen? Moeten de kinderen meedoen of laat je dit open?
- Betrek je ouders erbij? Wanneer wel en wanneer niet?
- Tip: het is van belang om ouders te betrekken. De keuzes van de kinderen leiden soms tot verschillen tussen de mening van ouders en van kinderen. Door tevoren overleg met ouders te plegen over wat mag en niet mag, kan de leiding grenzen aan de keuzemogelijkheden voor kinderen stellen en daardoor teleurstellingen achteraf voorkomen;
- Doet het hele team mee of een werkgroep?
- Hoe zorg je dat alle kinderen gehoord worden?
- Hoe organiseer je de inspraak?
- Hoe zorg je ervoor dat wat er met de kinderen wordt afgesproken ook gerealiseerd wordt?
- Zijn de leidsters voldoende toegerust om participatie vorm te geven (informatie over bijscholing bij de steunorganisatie, zie adreslijst achterin).

Stellingen

1. Kinderinspraak = kinderen laten meedenken en meepraten over allerlei onderwerpen, voordat de beslissing genomen gaat worden.
2. Kinderinspraak = een maandelijks kindervergadering.
3. Kinderen van vier en vijf jaar zijn nog te jong om bij inspraak te betrekken.
4. Ouders hebben een doorslaggevende stem. Als kinderen aangeven iets graag te willen en ouders zijn daar tegen dan gaat de wens van de kinderen niet door.
5. Als leidster ben je voorzitter van de kindervergadering.
6. De mening van ieder kind op de BSO, ongeacht leeftijd en hoe vaak een kind per week komt, weegt even zwaar.
7. De mening van dominante kinderen in de groep bepaalt de uitkomst van de kinderinspraak.
8. De kinderen mogen meepraten over: inrichting van ruimte, aanschaf van materiaal/speelgoed, over regels, vakantie-activiteiten, personeelsbeleid, pedagogisch beleid.
9. De mening van kinderen wordt gehoord, maar uiteindelijk beslist het team wat er gebeurt.

Literatuur

- Heinke Janssen en Marianne Reij, *Wacht maar af totdat ik koning ben / suggesties voor kinderpacticipatie* (november 1996), IMCO, Purmerend, tel. 0299-418700, losbladige uitgave over de methodiek (voorwaarden en voorbereiding van activiteiten) voor kinderinspraak inclusief cassettebandje met lied 'inspraak' en diskette met voorbeeldvragenlijsten om zelf onderzoek te doen naar de mening van kinderen over hun vrijetijdsbesteding.
- José Rijnen, Liesbeth Schreuder, *Geef ze de ruimte! in de buitenschoolse opvang*, NIZW 1997
- Ronnie van Wijk *Bofferds! / Acht speelse werkvormen voor kinderpacticipatie*. Deze werkmapp bevat spelen (om de inspraak van de kinderen te stimuleren) en werkvormen (zoals besluiten nemen) rond de onderwerpen: activiteiten, aanschaf speelgoed, regels en omgaan met elkaar, IMCO (zie lijst achterin) .
- Mischa de Winter, *Kinderen als medeburgers, Kinder- jeugdparticipatie als maatschappelijk opvoedingsperspectief*, uitgeverij de Tijdstroom, 1995.
- Handleiding: *spelvormen en instructie bij het opzetten van een kinderpanel in de BSO*, Matrix Partners, 020- 5892900, mei 1999.
- *Brochure Kinderinspraak, Kinderen aan het woord*, uitgave ZOK, 998 (zie lijst achterin).
- In het blad *Kinderopvang* zijn in de loop van de jaren verschillende artikelen over kinderpacticipatie verschenen.

- Werkboek *Kinderparticipatie in de BSO: “wat wij te zeggen hebben”*, uitgave ZOK, te bestellen bij 010-4526588

Intercultureel werken

Intercultureel werken is een term, waar iedereen wel een beeld bij krijgt. De term intercultureel werken staat voor alle activiteiten op de BSO die inspelen op de aanwezigheid van verschillende culturen in de samenleving⁵. De BSO is een goede gelegenheid om aandacht te schenken aan de verschillende culturen in de samenleving (en wellicht ook in de buitenschoolse opvang). We hebben in Nederland een multiculturele samenleving en het kan niet zo zijn dat daar binnen de BSO niets van te merken is. Ook als er geen allochtone kinderen in de groep zijn, hebben de kinderen met mensen uit andere culturen te maken. Intercultureel werken vraagt om een visie. In het boek *Kleine verschillen*, intercultureel werken in de kinderopvang⁶ staan vier visies beschreven in vier modellen.

1. *Het aanpassingsmodel*

Dit model is gebaseerd op de visie dat allochtone kinderen zich snel moeten aanpassen aan de Nederlandse cultuur en er is geen speciale aandacht voor de cultuur van de allochtone kinderen. Men beroept zich op het feit dat alle kinderen gelijk zijn en dat je ze dan ook gelijk moet behandelen.

2. *Het overgangsmodel*

In dit model wordt juist wel aandacht geschonken aan de andere cultuur van de allochtone kinderen. Men wil de overgang van de thuiscultuur en de opvangcultuur verkleinen door materiaal en activiteiten waarin de kinderen zich herkennen. Het doel is echter wel een het kind aan te passen aan de Nederlandse cultuur.

3. *Het omgangsmodel*

In dit model gaat men uit van gelijkwaardigheid en het leren omgaan van kinderen met kinderen uit een andere cultuur. Trots zijn op de eigen cultuur is daarin belangrijk. Accepteren van andere culturen en vooroordelen voorkomen, niet alleen voor nu maar ook voor als de kinderen groter zijn.. De houding en het gedrag van de leidster speelt in dit model een cruciale rol. Dit model kan ook goed gebruikt worden als er geen allochtone kinderen in de groep aanwezig zijn.

4. *Het cultuurveranderingsmodel*

Visie hierin is dat de omgang met verschillende culturen verrijkt. De positieve kanten van de verschillende culturen worden benadrukt en gecombineerd. Het doel is het laten ontstaan van een nieuwe cultuur.

De BSO kan zich uitspreken voor een van deze modellen. Het kiezen voor een model levert vaak heftige discussie op vanwege verschillende maatschappelijke overtuigingen. Men kan de modellen ook meer praktisch bekijken: wat doen wij in onze BSO en willen we dat zo houden?

Binnen het pedagogisch beleidsplan kan men op elk onderdeel kijken naar het interculturele aspect. Zijn er interculturele elementen in de inrichting terug te vinden, zijn er materialen spelletjes en boeken waarin ook allochtone kinderen zich kunnen herkennen? Wat is belangrijk in de houding van de leidsters, voelen de ouders zich welkom op de BSO en kennen de leidsters de wensen van allochtone ouders ten aanzien van hun kinderen? Wordt in de omgangsregels tussen kinderen aandacht besteed aan discriminatie?

Voorbeelden

Uitgangspunten

In de omgang met de kinderen vinden wij het belangrijk dat:

- Verschillen als een verrijking van de groep worden beschouwd;
- Iedereen zich geaccepteerd voelt;

⁵ Definitie uit *Kleine verschillen*

⁶ Ellen Bouwer en Paul Vedder **Kleine verschillen** intercultureel werken in de kinderopvang, De Tijdstroom, Utrecht 1995

- De BSO bijdraagt aan het opvoeden van kinderen om in een multiculturele samenleving te leven;
- Er een sfeer van verdraagzaamheid en wederzijds respect heerst tussen leidsters en kinderen.

Uit: pedagogisch beleid OKZ

Stellingen

- 1.** Kinderen spelen met alles. Het speelgoed is algemeen. Ik vind niet dat er speciaal een bruine pop moet zijn.⁷
- 2.** Allochtone leidsters zijn belangrijk voor de taal en om de kinderen een gevoel van veiligheid te geven.
- 3.** Het is belangrijk dat je vroeg begint met het voorkomen van discriminatie. Het is belangrijk dat witte en zwarte kinderen met elkaar spelen.
De positieve kanten van het opvoeden van kinderen, die in elke cultuur aanwezig zijn, zouden gecombineerd moeten worden. Daar hebben de kinderen het meeste profijt van.

Literatuur

- Ellen Bouwer en Paul Vedder, *Kleine verschillen, intercultureel werken in de kinderopvang*, De Tijdstroom, Utrecht, 1995.
- Fuusje de Graaff, Anke van Keulen, *Intercultureel opvoeden*, / SWP, Utrecht, 1993.
- Anke van Keulen, *Ik ben ik en jij bent jij*, Utrecht, NIZW 2000.

---

⁷ Uit: Kleine verschillen

Hoofdstuk 5 Ouders en pedagogisch beleid

Inleiding

Ouders willen graag dat de BSO kan laten zien hoe zij met de kinderen omgaat. Dit kan meestal door te vertellen over de pedagogische opvattingen of het overhandigen van een pedagogisch beleidsplan. Ouders moeten kunnen bepalen of zij de BSO geschikt vinden voor hun kind. Ze willen weten hoe de leidsters met hun kind omgegaan, hoe wordt er gedacht over straffen, wat de kinderen mogen en niet mogen en hoeveel vrijheid de kinderen hebben. Kortom ouders hebben het recht om te weten hoe er wordt opgevoed door de leidsters. Maar het is uiteraard geen eenrichtingsverkeer: ook de BSO wil graag dat ouders vertellen over de manier van opvoeden thuis. Alleen op die manier kan de opvoeding worden afgestemd en kunnen de twee opvoedingsmilieus - thuis en de BSO – op elkaar worden afgestemd en van elkaar leren. Overigens is het niet alleen verstandig beleid om ouders inzage en invloed op het pedagogisch beleid te geven. Het is ook hun recht volgens de Wet Medezeggenschap cliënten Zorgsector (zie hoofdstuk 2)

Betrokkenheid ouders

Het is van belang dat de wensen van ouders worden gehoord en meegenomen worden in het pedagogisch beleidsplan. Het betrekken van ouders kan op verschillende manieren. Zo kunnen de stukken via de oudercommissie besproken worden, of er kan een aparte werkgroep van ouders ingesteld worden. Ook kan er een ouderavond aan opvoeden in de BSO gewijd worden waarin men expliciet vraagt naar wat ouders belangrijk vinden voor hun kinderen op de BSO.

Betrek als het even kan de ouders vanaf het begin. De ouders kunnen de rol hebben van meedenken, meediscussiëren en/of meebeslissen.

Oudercontacten in de BSO

Naarmate de kinderen ouder worden groeit hun zelfstandigheid en ziet de groepsleiding van de BSO de ouders minder. Groot verschil met de dagopvang is al dat kinderen niet meer gebracht worden door de ouders, ze komen immers van school en niet vanuit huis. De ouders moeten bovendien ook al contact onderhouden met de school. Ook kunnen de kinderen steeds beter zelf verwoorden wat er gebeurt. Ouders voelen door al deze redenen minder behoefte om elke dag aan de groepsleiding te vragen hoe het geweest is. Als kinderen ongeveer 10 jaar oud zijn gaan ze vaak alleen naar huis waardoor er nog minder contact met de ouders is. De BSO stelt echter wel veel prijs op contact met de ouders. De leidsters willen graag overleggen over wat het kind van de ouder wel en niet mag. Er zal dus gezocht moeten worden naar een andere invulling van dit contact. Niet meer het vanzelfsprekende informele contact bij het halen, maar bijvoorbeeld een vaste bel-afspraken per week of één keer per maand een informele bijeenkomst met een groepje ouders aan het eind van de middag. Sommige BSO's organiseren een thee, een borrel of zelfs een gezamenlijke eetpartij. Daarnaast kunnen er ouderavonden over actuele thema's worden afgesproken om met ouders in gesprek te blijven.

Literatuur

- Anja Hol (red) *Ouderbeleid in de kinderopvang. Een maat voor kwaliteit*, Mutant, 1994
- Dick Jansen, *Ouders tellen mee in de kinderopvang. Spelregels voor oudercommissies*,
- NIZW-Boink, Utrecht, 1997
- Dick Jansen, *Ouderparticipatie in de kinderopvang. Een praktische handleiding*
- Samsom, Alphen aan den Rijn, 1996
- Ingrid Ligtermoet en Leonie Zwetsloot, *Ouders betrekken bij kindercentra. Het kan*
- Utrecht, NIZW 2000. Er is ook een video *Je ziet dat het kan*. Boek en video kunnen los van elkaar worden gebruikt.
- Ingrid Ligtermoet en Liesbeth Schreuder, *Geef ze een stem, ouderpanels in de buitenschoolse opvang*, Utrecht, NIZW 1997

Hoofdstuk 6 De functie van de leidster of leider

Inleiding

De functie van leidster⁸ in de BSO is anders dan in de 0-4 jarigen opvang. Een BSO-leidster is veel minder een verzorgende leidster en veel meer een organiserende leidster. Zij weet wat de kinderen ondernemen, houdt voldoende afstand wanneer kinderen zelf bezig zijn, zij stimuleert initiatieven van kinderen, kan signalen oppikken van kinderen wanneer zij ergens mee zitten of ontevreden zijn, zij is op de hoogte van de sociale kaart in de omgeving, weet de leuke plekjes voor kinderen, weet ook waar de gevaren zijn voor kinderen.

Zij is een gezellige leidster die met elk kind een relatie opbouwt. Kinderen in de BSO hebben behoefte aan gezelligheid, maar ook aan geheimen, eigen plekjes, elkaar en zelfstandigheid.

Veel BSO's nemen leidsters in dienst nemen die iets extra's aan de kinderen te bieden hebben. Het gaat dan om leidsters met een specialiteit: atletiek, muziek, jazz-ballet, klimmen, enzovoort. Elkaar aanvullen op specialiteit is een verrijking voor de BSO. De CAO-opleidingseisen geven de mogelijkheden om dit te doen.

De keuze voor het type leidster of voor de samenstelling van het team heeft alles te maken met het pedagogisch beleid. De uitgangspunten in het pedagogisch beleid bepalen het profiel van de leidster. Kiest de BSO bijvoorbeeld voor een werkwijze waarin participatie voor kinderen hoog in het vaandel staat, dan hoort daarbij een leidster die open staat voor mening van kinderen, signalen van kinderen kan oppakken en deze signalen met kinderen kan bespreken.

Een BSO die zich kenmerkt door open staan voor wat de omgeving te bieden heeft, zoekt een leidster die kan samenwerken met andere instellingen. En een BSO die zich ten doel stelt de kinderen te stimuleren tot een veelzijdige ontwikkeling zoekt ook naar een veelzijdig team.

Zo hangt aan iedere omschrijving in het pedagogisch beleid een aantal vaardigheden en houdingsaspecten van de leidster. Om het profiel van de leidster vorm te geven is het handig om bij iedere omschrijving in het pedagogisch beleid te bedenken wat een leidster nodig heeft om dit ten uitvoer te kunnen brengen. Het profiel van de leidster wordt dan ontwikkeld op basis van het pedagogisch beleidsplan.

Voorbeeld profielschets BSO

Als voorbeeld van een profiel nemen we hier een verkorte versie van het profiel op dat is ontwikkeld in het kader van de *Bijbscholingscursus BSO*, Froukje Hajer, NIZW, 1999. (zie volgende pagina)

---

⁸ In dit hoofdstuk hebben we het verder over de leidster. Hiermee worden ook mannen aangeduid.

Profielschets BSO

In de BSO gaat het om het begeleiden van kinderen naar zelfstandigheid, het invullen van de vrije tijd van kinderen en het organiseren van activiteiten. Speelt de opvang zich momenteel voornamelijk af binnen de muren van de voorziening, de trend in de BSO is om steeds meer naar buiten te gaan kijken. Wat gebeurt er in de buurt van de BSO, hoe kunnen instellingen en voorzieningen samenwerken? Enerzijds krijgen kinderen daarmee een optimaal aanbod waaruit zij hun keuze kunnen doen. Anderzijds wordt hiermee voorkomen dat de BSO zich geïsoleerd in een buurt afspeelt. Kinderen kunnen ook met kinderen die niet op de BSO zitten, meedoen aan activiteiten. Een trend is bovendien dat steeds meer oudere kinderen op de BSO blijven. Ook voor middelbare scholieren worden tegenwoordig vormen van opvang georganiseerd. Kortom de buitenschoolse opvang moet zowel voor kinderen van 4-8 een prettige en ontspannen voorziening zijn als ook de oudere leeftijdsgroepen onspanning en uitdaging bieden.

Deze benadering van BSO heeft consequenties voor de inhoud van het werk van de leiding. De nadruk komt te liggen op:

- Kinderen stimuleren, persoonlijke aandacht geven, maar ook kunnen en durven loslaten
- Overleggen en samenwerken met andere voorzieningen in de buurt
- Afspraken maken met ouders
- oog hebben voor de behoeften van de individuele kinderen
- toezicht houden op afspraken van de kinderen
- organiseren van inspraak, onderhandelen met kinderen, maar ook grenzen stellen.

De leid(st)er hanteert als uitgangspunt bij haar werk dat het gaat om de vrije tijd van kinderen. Vrije tijd die de kinderen naar eigen keuze kunnen invullen, waarin zij zelf bedenken wat en met wie zij spelen, maar waarin zij ook ideeën en activiteiten krijgen aangereikt.

Het is natuurlijk noodzakelijk om kennis te hebben van de ontwikkeling van kinderen, van opvoedingsmethoden en van het functioneren van groepen.

Maar vooral moet een leid(st)er over een flink aantal vaardigheden beschikken:

- op het communicatieve vlak, zodat hij/zij een positieve en persoonlijke band met elk kind opbouwt en elk kind kan stimuleren tot het zelf invullen van zijn/haar vrije tijd;
- in het creëren van een ontspannen en gezellige sfeer in de ruimten en tussen de kinderen onderling, hier hoort ook bij het instellen en handhaven van groepsregels en het overleggen met de kinderen over regels, inrichting en programma, het inrichten van de ruimte en het prettig samenwerken met collega's;
- in het zelf organiseren en uitvoeren van een activiteiten met (een deel van) de kinderen: sport en spel, creatieve bezigheden, een maaltijd koken, uitstapjes enz. enz.
- in het houden van toezicht op de eigen afspraken van elk kind buiten de deur (sportclub, verjaarsfeestje enz.);
- in het onderhouden van contacten met de ouders over het wel en wee van het kind en de regels ten aanzien van het kind;
- in het onderhouden van contacten met andere vrijetijdsorganisaties en de scholen en het samen organiseren van activiteiten buiten de deur.

Het gaat – kortom - om een leider of leidster die plezier en vertrouwen heeft in kinderen, ze positief en stimulerend benadert en de balans weet te vinden tussen enerzijds eigen keuzes van kinderen stimuleren en begeleiden en anderzijds zelf een stimulerend aanbod ontwikkelen. Bovendien is het belangrijk dat ze open staat voor en actief meewerkt aan het activiteitenaanbod dat andere organisaties in de buurt voor kinderen in de basisschoolleeftijd organiseren. Een spilfunctie in de buurt voor de schoolkinderen na schooltijd.

Literatuur

- *CAO Kinderopvang 2000*, OAK, Elsevier 2000
- *De beroepscode kinderopvang*, Abva Kabo, (079) 353 61 61 of www.abvakabo.nl

Hoofdstuk 7 Gastouderopvang

Inleiding

Buitenschoolse opvang binnen de gastouderopvang is een vorm van opvang met toekomst. Ten eerste is deze vorm kleinschalig en in de eigen buurt, een wens van veel ouders en kinderen. Basisschoolkinderen die op school in grote groepen zitten krijgen meer rust, persoonlijke aandacht en opvang op maat dan in de centra voor BSO mogelijk is. Ten tweede is gastouderopvang vaak de enige manier om op het platteland schoolkinderen op te vangen in hun eigen omgeving. Een nadeel van de huidige gastouderopvang voor schoolkinderen is echter dat het om te weinig kinderen tegelijk gaat (één of twee) waardoor de kinderen zelf het er vaak saai vinden. Er zijn verschillende voorbeelden waarin gastouderopvang voor schoolkinderen toegroeit naar kleinschalige huiskameropvang voor 4 tot 10 kinderen. Bijvoorbeeld doordat twee gastouders samen de kinderen gaan opvangen of via de inzet van zelfstandig ondernemsters. Dit lijkt ons een veelbelovende ontwikkeling voor de BSO.

Ook binnen de gastouderopvang wordt gewerkt volgens een bepaald pedagogisch beleid. Binnen de gastouderopvang werken soms gastouders in loondienst. Meestal gaat het echter om freelance gastouders. Met de groep freelance gastouders bestaat geen arbeidsrechtelijke relatie, sturing op het pedagogisch handelen is daardoor formeel niet mogelijk. Wel speelt het pedagogisch beleid dan een rol in de selectie van gastouders en in het ondersteuningsaanbod aan gastouders van het gastouderbureau.

Net zoals in de centra voor BSO willen de ouders graag van de gastouder weten hoe zij met hun kind omgaat en welke regels zij belangrijk vindt. Daarvoor kan de gastouder putten uit de onderwerpen die in hoofdstuk 4 van deze brochure aan de orde zijn gesteld. En zeker bij een toegroeien naar huiskameropvang is een vorm van pedagogisch beleid op schrift van belang.

Voorbeeld visie van opvoeden

Visie op opvoeden

De ontwikkeling van kinderen wordt bepaald door een wisselwerking tussen individuele aanleg en omgevingsfactoren. Door interactie(wederzijdse beïnvloeding) van opvoeder(s) en kinderen zullen invloeden van het kind en zijn omgeving op elkaar inwerken. Opvoeding moet de interactie van het kind met de omgeving stimuleren, zodat het kind weerbaar en zelfstandig wordt en actief kan deelnemen aan het maatschappelijk leven.

Gastouders stimuleren het kind uit te groeien tot een mens die zich bewust is van zijn/haar eigenheid. Gastouderopvang heeft plaats in kleinschalig (gezins) verband en is daarom bij uitstek geschikt om kinderen persoonlijk te benaderen. Gastouders verzorgen naast eventuele eigen kinderen maximaal vier gastkinderen tegelijk. In deze situatie wordt elk kind als individu aangesproken.

Gastouders wijzen kinderen ook op andere normen en waarden

Mensen hebben meestal een voorkeur voor bekende normen en waarden. Onbewust zijn zij geneigd te denken dat deze de enige of de beste zijn. Zo gauw kinderen in aanraking komen met mensen buiten het eigen gezin, familie, woonplaats enz. kunnen ze te maken krijgen met andere normen en waarden dan thuis. Het is goed als zij al vroeg leren deze open en positief tegemoet te treden, waardoor anders` niet bij voorbaat `minder is. Door in aanraking te komen met andere normen en waarden worden eigen normen en waarden meer bewust en bespreekbaar. In deze tijd van open grenzen en een veelkleurige samenleving, maken we in onze omgeving kennis met mensen uit andere culturen. Hierdoor worden ook hun normen en waarden bekend en blijven eigen normen en waarden niet langer vanzelfsprekend. Door bewustwording en een open houding kunnen kinderen leren om andere normen en waarden als gelijkwaardig te benaderen.

Respecteren van normen en waarden

Gastouders laten door voorbeeldgedrag zien hoe (andere) normen en waarden worden gerespecteerd. Bijvoorbeeld door:

Niet direct te oordelen over het gedrag van anderen, maar in plaats daarvan een gesprek aan te gaan met mensen die wat betreft bepaalde normen en waarden met hen van mening verschillen;
Open te staan voor normen en waarden uit andere culturen (via gesprekken, boeken, televisieprogramma's);

Geen vooroordelen te uiten over waarden en normen binnen andere culturen.

Uit: pedagogische beleid GOB Berend Botje

Literatuur

- Ans Vermeulen. *Een huis tussen school en thuis Een praktijkmodel voor buitenschoolse opvang bij gastouders*, NIZW, 1991 (niet meer leverbaar).
- Josette Hoex e.a., *Handboek gastouderopvang, methodisch werken*. NIZW, 1998
- Liesbeth Schreuder en Ria Meijvogel, *De huiskamer, buitenschoolse opvang als achterwacht*, Utrecht: NIZW, 1998

Slot

Wij herhalen onze aankondiging in het voorwoord: deze brochure pretendeert geen volledigheid. Wij weten dat vele pedagogische onderwerpen die in de huidige BSO voor discussie zorgen niet aan bod zijn geweest: de regels, de verhouding jongens-meisjes, pedagogisch beleid voor jonge kinderen, buiten de hekken spelen. Ook is er in deze brochure weinig aandacht besteed aan een theoretisch inhoudelijk kader als inspiratiebron voor pedagogisch beleid. Het ligt in de bedoeling van het NIZW om in de toekomst verder te gaan op het pedagogisch beleid in de BSO. Wij wilden het werkveld echter niet langer laten wachten op de eerste handreikingen, vandaar de keuze om de verzamelde kennis alvast te publiceren.

Sommige centra zullen na het doornemen van deze brochure wellicht verbaasd zijn dat het thema *samenwerken met andere organisaties* in de brochure geen prominente plaats heeft gekregen. En dat terwijl samenwerken toch tegenwoordig in alle beleidsstukken als de oplossing voor de BSO gepresenteerd wordt. Wij beschouwen samenwerking met vrijetijdsorganisaties en scholen als een onmisbare voorwaarde voor kwaliteitsverbetering in de BSO. Samenwerken met anderen is nodig om een goed pedagogisch beleid ten uitvoer te brengen. Het is echter geen onderdeel van het pedagogisch beleid zelf.

Bijlage: Algemene pedagogische uitgangspunten Buitenschoolse opvang

door Liesbeth Schreuder

1. Opvang

In de opvang staat centraal het bieden van: onderdak, zorg, bescherming, gezelligheid en persoonlijke aandacht voor ieder kind.

2. Vrije tijd

In de vrije tijd van het kind staat spelen centraal. Hierbij is een evenwicht tussen vrij spel (naar eigen keuze en zonder sturing door de volwassene) en georganiseerde activiteiten (door volwassene georganiseerd en begeleid) belangrijk.

3. Mede opvoeden

Begeleiden van kinderen gedurende een aantal dagdelen per week betekent ook opvoeden: Omgangsregels, huisregels, begeleiden naar zelfstandigheid. Dit alles in samenspraak met ouders.

4. Voor jong en ouder, voor jongens en meisjes

Het aanbod moet geschikt zijn voor jonge kinderen en oudere kinderen, en voor jongens en meisjes.

5. Toegankelijk voor iedereen

Voor kinderen van hoog- en laagopgeleide ouders, veel en weinig verdienende ouders. Dit vergt aandacht voor de ouderbijdrage en de bekendmaking van het aanbod.

6. Continuïteit

Kinderen en ouders moeten op de voorziening kunnen rekenen als een "tweede thuis". Dat betekent openstelling op elke doordeweekse dag en in (een deel van) de schoolvakanties.

7. Naar behoefte

Kinderen en ouders maken naar behoefte gebruik van de opvang en de vrijetijdsactiviteiten.

8. Geschoolde leiding is de basis

Begeleiding van opvang en vrijetijdsactiviteiten in groepsverband is een beroep en iets anders dan onderwijzen.

Bovenstaande pedagogische uitgangspunten worden breed onderschreven in de werksoort buitenschoolse opvang.

PROVINCIALE STEUNFUNCTIES

GRONINGEN

SPRONG
Wegalaan 3 - 5
Postbus 2266
9704 CG Groningen
tel : 050 - 5770101
fax : 050 - 5776493
E-mail info@sprongnl

FRIESLAND

Partoer
Natalstraat 7
Postbus 298
8901 BB Leeuwarden
tel : 058 - 2348500
fax : 058 - 2348501
E-mail info@partoer.nl

DRENTHE

StaMM
Eemland 5b
Postbus 954
9400 AZ Assen
tel : 0592 - 394400
fax : 0592 - 351201
E-mail stamm@castel.nl

OVERIJSEL

SPIL
Stationsweg 5
Postbus 625
8000 AP Zwolle
tel : 038 - 4216746
fax : 038 - 4216664
E-mail info@spil.com

FLEVOLAND

Kwadrant
Neringpassage 107
Postbus 194
8200 AD Lelystad
tel : 0320 - 244259
fax : 0320 - 286309
E-mail kwadrant@wirehub.nl

GELDERLAND

Spectrum
Arnhemsestraatweg 19
Postbus 8007
6880 CA Velp
tel : 026 - 3846200
fax : 026 - 3846300
E-mail info@spectrum.nl

UTRECHT

Link
Sint Jacobsstraat 12
Postbus 1575
3500 BN Utrecht
tel : 030 - 2347979
fax : 030 - 2347980
E-mail info@stlink.nl

NOORD-HOLLAND

IMCO
Emmakade 4
Postbus 106
1440 AC Purmerend
tel : 0299 - 418700
fax : 0299 - 418799
E-mail postbus@imco-nh.nl

ZUID-HOLLAND

Zuidhollandse Ondersteuningsorganisatie
Kindercentra / ZOK
Schiekade 830
Postbus 299
3000 AG Rotterdam
tel : 010 - 4366088
fax : 010 - 4365316
E-mail info@zok.nl

ZEELAND

SCOOP
Achter de Houttuinen 8
Postbus 407
4330 AK Middelburg
tel : 0118 - 682500
fax : 0118 - 635311
E-mail scoop@scoopzld.nl

NOORD-BRABANT

Brabants Steunpunt Jeugdwelzijn / BSJ
Koningsweg 2
Postbus 2347
5202 CH 's Hertogenbosch
tel : 073 - 6141774
fax : 073 - 6139921
E-mail mail@bsj.nl

LIMBURG

SYMBIOSE
Mercator 1
Postbus 5086
6130 PB Sittard
tel : 046 - 4208000
fax : 046 - 4208080
E-mail webmaster@symbiose.nl

